

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Besluitvorming in faculteitsraden

Kraan, D.J.; Schijf, H.

Citation

Kraan, D. J., & Schijf, H. (1977). Besluitvorming in faculteitsraden. *Acta Politica*, 12: 1977(3), 378-417.
Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451731>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451731>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Besluitvorming in faculteitsraden

door D. J. Kraan en H. Schijf

1 Inleiding¹

Op het ogenblik wordt in diverse verbanden gewerkt aan de evaluatie van de WUB (Wet Universitaire Bestuurshervormingen).² Het is te hopen dat daarbij niet alleen praktische knelpunten aan de orde komen, maar dat er ook — en opnieuw — aandacht zal worden besteed aan de theoretische grondslagen van de wet die ten tijde van de invoering van de wet in het centrum van de belangstelling stonden³ maar waarover de discussie thans enigszins is verstomd.⁴

Bij theoretische grondslagen denken we vooral aan drie punten:

- 1 — de verdeling van de beslissingsbevoegdheden tussen de centrale overheid en de universitaire instellingen;
- 2 — de verdeling van de beslissingsbevoegdheden over de universitaire bestuursniveau's (universiteitsorganen, faculteitsorganen, vakgroepsorganen);
- 3 — de samenstelling van de organen die op elk niveau met beslissingsbevoegdheden zijn bekleed.

Het doel van onze beschouwing is om een bijdrage te leveren aan de evaluatie van het huidige universitaire bestuursmodel. Zij heeft betrekking op een beperkt terrein: de besluitvorming in faculteitsraden en op een beperkte probleemstelling: de invloed van de universitaire geledingen. Maar zij gaat wel over enkele fundamentele zaken.

2 Modellen van bestuurlijke organisatie

2.1 De economische benadering

Onder een model van bestuurlijke organisatie wordt hier verstaan een beschrijving van een organisatie die aangeeft welke beslissingen in die organisatie moeten worden genomen en wie de competente gezagsdragers zijn.

De werking van universitaire bestuursmodellen wordt in deze beschouwing beschreven met behulp van enkele begrippen uit de economische wetenschap. De benadering die daaruit voortvloeit is weliswaar op sommige punten een-

D. J. Kraan, H. Schijf Besluitvorming in faculteitsraden

zijdig maar zij kan licht werpen op effecten en verbanden die in de nederlandse discussie tot nog toe weinig aandacht hebben gekregen en die naar onze mening van betekenis zijn voor een evenwichtige afweging van voor- en nadelen van uiteenlopende bestuursmodellen.⁵

2.2 Inputs en outputs van de universiteit

De universiteit kan worden opgevat als een organisatie die zich ten doel stelt economische (schaarse) goederen voort te brengen. Deze goederen — verder te noemen output — kunnen worden verdeeld in:

- 1 wetenschappelijk onderwijs,
- 2 wetenschappelijk onderzoek,
- 3 garanderen van getuigschriften.

De laatstgenoemde output wordt niet vermeld in de wettelijke taakopdracht van de universiteit (art. 2 lid 2 WWO), maar moet naar onze mening toch worden opgevat als een afzonderlijk element in de universitaire output. De selectie op geschiktheid van studenten die door de universiteit wordt verzorgd, is niet alleen noodzakelijk ter beperking van de kosten van het onderwijs en dienstbaar aan het onderwijsproces (bevordering van homogene leergroepen) maar vervult ook een maatschappelijke functie.⁶ Die maatschappelijke functie bestaat daarin dat getuigschriften van wettelijk erkende examens een gegarandeerd niveau van kennis en vaardigheid representeren, waarop in de samenleving kan worden vertrouwd.

Om de output te kunnen voortbrengen heeft de universiteit behoefte aan productiefactoren — verder te noemen input — die kunnen worden onderscheiden in personeel en materieel.

Ter financiering van de input is de universiteit aangewezen op twee financieringsbronnen: (1) opbrengsten van output voorzover deze bestaat uit individuele goederen die op de markt verkoopbaar zijn; dit geldt voor een deel van het onderzoek: de contract-research (zie art. 100 lid 2 WWO) en daarnaast wellicht in geringe mate voor onderwijs; in de huidige situatie wordt een prijs gevraagd voor het onderwijs waaruit $\pm 13\%$ van de onderwijskosten kan worden gedekt⁷; (2) de rijksbijdrage (zie art. 96 bis WWO).

2.3 Uitgangspunten van modellen van bestuurlijke organisatie

In iedere productie-organisatie moeten drie soorten beslissingen worden genomen:

- 1 beslissingen over de aard, omvang en verkoopprijzen van de outputs;
- 2 beslissingen over de aard en omvang van de inputs;
- 3 conversiebeslissingen (soms ook 'technische' beslissingen genoemd: hieronder vallen alle beslissingen over de wijze waarop de inputs moeten worden omgezet in outputs).

Deze beslissingen kunnen voor de universiteit als volgt nader worden gespecificeerd:

- 1 beslissingen over de outputs —
 - a de aard en omvang van de outputs:
 - 1 beslissingen over onderwijs; bij een gegeven — wettelijk vastgelegd — basisniveau van de studenten wordt het 'onderwijsprodukt' van de universiteit gedefinieerd door:
 - beslissingen over de 'eindtermen' der studie-richtingen (de omschrijvingen van het niveau van kennis en vaardigheid dat aan het eind van de cursus moet zijn verworven);
 - beslissingen over de aantallen op te leiden studenten;
 - 2 beslissingen over onderzoek;
 het 'onderzoek-produkt' van de universiteit wordt gedefinieerd door beslissingen over het programma van uit te voeren onderzoekprojecten;
 - 3 beslissingen over de garandering van getuigschriften; deze output wordt gedefinieerd door:
 - beslissingen over de aard en het aantal van de in te stellen getuigschriften;
 - beslissingen over de vorm en inhoud van examens die worden ingesteld om de getuigschriften te garanderen;
 - b de prijzen van de outputs:
 - 1 beslissingen over de tarieven voor contractresearch;
 - 2 beslissingen over de hoogte der collegegelden;
 - 3 beslissingen over de omvang van de benodigde rijksbijdrage;
- 2 beslissingen over de inputs —
 hieronder vallen alle beslissingen tot vaststelling van de begroting en tot het verrichten van uitgaven;
- 3 conversiebeslissingen —
 hieronder vallen alle beslissingen die moeten worden genomen om inputs te combineren tot outputs, zoals: beslissingen betreffende het beheer van personeel en materiaal, benoeming van personeel, vaststelling van reglementen van intern bestuur, vaststelling van didactische methoden, college-roosters, etc.

Naar onze mening zijn het met name verschillen van mening over twee onderwerpen die leiden tot uiteenlopende opvattingen over universitaire bestuursmodellen. Deze onderwerpen zijn:

- de positie van studenten ten opzichte van de universiteit;
- de legitimatie van het universitaire gezag.

De betekenis van deze onderwerpen voor de beoordeling van modellen van

bestuurlijke organisatie zal in de volgende twee paragrafen nader worden toegelicht.

2.4 De rol van de studenten

Traditioneel zijn de studenten altijd opgevat als de cliënten van de universiteit en als de consumenten van het universitaire onderwijs. In die opvatting is het onderwijs een individueel goed dat primair aan de studenten ten goede komt en waarvoor dan ook uit een oogpunt van doelmatige allocatie en rechtvaardige inkomensverdeling een prijs moet worden gevraagd. Die prijs behoeft niet de kosten te dekken omdat in verband met algemeen erkende positieve externe effecten en merit-aspecten een forse rijksbijdrage op zijn plaats is. In de jaren zestig is deze opvatting in Nederland aangevochten door de toenmalige Studentenvakbeweging (SVB). De discussie werd hoofdzakelijk gevoerd naar aanleiding van de problematiek van de studiefinanciering (de verhoging van het collegegeld was toen nog niet aan de orde). De SVB ging uit van de opvatting dat wetenschappelijk onderwijs een collectief goed was, dat ten goede kwam aan de gehele samenleving.⁸ Anders geformuleerd: men ging uit van zodanig belangrijke externe effecten en merit-aspecten dat de individuele effecten in verhouding daarmee konden worden verwaarloosd. Ofschoon dit argument niet door de SVB werd gehanteerd kan men zeggen dat gezien de toenmalige hoogte van de collegelden (f 200,— per jaar) voor die opvatting iets te zeggen was. Blijkens de wettelijk vastgestelde prijzen voor het onderwijs, werd het individuele effect van het onderwijs door de overheid zelf getaxeerd op 4,5 % van het totale effect.⁹ Onder die omstandigheid is het niet zinvol om de student op te vatten als 'consument' van het onderwijs. De SVB bepleitte dat de studenten moesten worden opgevat als een 'persoonsgeleding' die tesamen met andere geledingen (docenten; niet-wetenschappelijk personeel) het collectieve goed onderwijs voortbracht. Op grond van die gedachtengang eiste de SVB dan ook 'studieloon' in plaats van al dan niet rentedragende leningen en voorschotten.

In het begin van de jaren zeventig werd het verzet tegen de collegeld-verhoging eveneens — mede — gebaseerd op de gedachte van het onderwijs als collectief goed.¹⁰

De consequenties die verbonden zijn aan de positie van de studentengeledingen binnen de universiteit, zijn afhankelijk van de opvatting die men huldigt over de legitimatie van het gezag binnen de universiteit.

2.5 De legitimatie van het universitair gezag

Discussies rond de legitimatie van het universitair gezag worden nogal eens vertroebeld doordat twee onderwerpen onvoldoende uit elkaar worden gehouden:

- 1 *de academische vrijheid*,
- 2 *de interne democratisering*.

Ad. 1. *De academische vrijheid* — Van oudsher bezitten de universiteiten — ook de openbare universiteiten — een zekere autonomie ten opzichte van de rijksoverheid. Deze stand van zaken staat in contrast tot de situatie bij andere onderwijsinstellingen: het lager, middelbaar en beroepsonderwijs. Weliswaar is na vele jaren van schoolstrijd een zekere vrijheid voor het bijzonder onderwijs in deze sectoren bevochten, maar het openbaar onderwijs wordt nog steeds van a tot z ten departemente geregeld en bestuurd.

De traditionele academische vrijheid komt vooral tot uiting in de grote ruimte die aan de universiteiten is gelaten tot zelfstandige vormgeving aan de output: onderwijs, onderzoek en garandering van getuigschriften.

Globaal zou men het volgende beeld kunnen schetsen van de bevoegdheidsafbakening tussen rijksoverheid en universiteiten:

1 *Beslissingen over de outputs* —

Aan de rijksoverheid is voorbehouden:

- a de instelling van getuigschriften (WWO art. 23 en 24 jo. A.S. art. 7 t/m 179);
- b een globale omschrijving van de vorm en de inhoud van de examens ter verkrijging van getuigschriften (WWO art. 24 jo. A.S. art. 7 t/m 179 en art. 180 t/m 199);
- c de instelling van een aantal studierichtingen (A.S. art. 7 t/m 179);
- d de toelating van studenten tot de studierichtingen (Machtigingswet inschrijving studenten, art. 3);
- e de vaststelling van de onderwijs- en collegegelden (WWO art. 77);
- f de bepaling van de omvang van de rijksbijdrage (WWO art. 96 bis).

Aan de universiteiten is overgelaten:

- a de aanvullende instelling van studierichtingen (onder goedkeuring van de rijksoverheid) (WWO art. 20 en 21 en art. 2 Uitvoeringsbesluit WUB jo. A.S.);
- b de vaststelling van de onderwijs-programma's der studierichtingen (tot de invoering van de wet herstructurering wetenschappelijk onderwijs, inclusief de bepaling van de cursusduur en de duur van de fasen van de cursus) (WUB art. 8 lid 3 en 4);
- c de vaststelling van de onderzoeksprogramma's (WUB art. 17 lid 6);
- d de nadere bepaling van de vorm en inhoud van de examens ter verkrijging van getuigschriften (A.S. art. 181 t/m 186 jo. WUB art. 8 lid 3);
- e de vaststelling van de tarieven voor kontraktresearch (WUB art. 31 lid 2).

2 *Beslissingen over de inputs* —

Aan de rijksoverheid is voorbehouden:

- a de goedkeuring van de universitaire begroting (personeel en materieel) (WWO art. 104 lid 4);

D. J. Kraan, H. Schijf Besluitvorming in faculteitsraden

- b het geven van richtlijnen met betrekking tot het verrichten van uitgaven binnen de goedgekeurde begroting (WWO art. 104 lid 2).

Aan de universiteiten is overgelaten:

- a de vaststelling van de universitaire begroting (WUB art. 26);
- b het verrichten van uitgaven binnen de goedgekeurde begroting (WUB art. 31 lid 2).

3 *conversie beslissingen* —

Aan de rijksoverheid is voorbehouden:

- a preventief toezicht op een beperkt aantal beslissingen zoals:

- vaststelling van het bestuursreglement en het kiesreglement (WUB art. 23 lid 2 en art. 24 jo. art. 23 lid 2; voor bijzondere instellingen zie art. 42 lid 3);
- beslissingen met belangrijke financiële consequenties als bedoeld in art. 106 WWO¹¹;

- b repressief toezicht op alle beslissingen die op centraal universiteitsniveau worden genomen (WUB art. 35);

- c de benoeming (op voordracht van de universiteiten) van een aantal functionarissen zoals:

- hoogleraren en lectoren (WWO art. 65 lid 2);
- sommige leden van het college van bestuur (WWO art. 30 lid 4 en art. 33 lid 2);
- de bibliothecaris (WWO art. 72);
- de secretaris van de universiteit (WWO art. 41 lid 1)¹²;

- d het geven van richtlijnen met betrekking tot een aantal bevoegdheden die door de universiteitsraad of het college van bestuur worden uitgeoefend, zoals:

- het personeelsbeleid (WW art. 73 lid 3);
- opstelling van financieel schema en ontwikkelingsplan (WWO art. 97 lid 3 en art. 98 lid 2).

Aan de universiteiten zijn de overige beslissingen in deze categorie overgelaten.

Het recht tot inperking van de academische vrijheid kan worden gelegitimeerd met het democratie-argument: het is de taak van de overheid om borg te staan voor de produktie en allocatie van uit belastinggelden te financieren goederen in overeenstemming met de voorkeuren der stemgerechtigde bevolking. Academische vrijheid is een belangrijke waarde, maar zij kan slechts gerealiseerd worden zolang de kiezers wier voorkeuren gestalte krijgen in het politieke proces, in overwegende mate van mening blijven, dat binnen de door de rijksbijdrage gestelde financiële grenzen en behoudens marginaal repressief en preventief rijkstoezicht, de bepaling van de eisen te stellen aan de universitaire output aan de universiteiten kan worden overgelaten. Aldus staat in de dis-

cussie over de grenzen van de universitaire autonomie het democratie-argument — dat ten gunste van de beperking der autonomie kan worden gehanteerd — tegenover het argument van de academische vrijheid.

Ad 2. *De interne democratisering* — Ongeacht de mate van de universitaire autonomie tegenover de rijksoverheid, laat zich de vraag stellen of en in hoeverre aan het universiteitspersoneel medebeslissingsrecht moet worden toegekend. In dit verband blijkt ook de relevantie van de vraag welke positie men toekent aan de studentengeleding. De discussie die daarover gevoerd kan worden verschilt niet principieel van karakter met de overeenkomstige discussie die gevoerd is en wordt over de democratisering van andere organisaties zoals ondernemingen, departementen, toneelgezelschappen, ziekenhuizen etc. In al deze gevallen gaat het om de beperkingen die de doelstelling van een organisatie stelt aan de interne bestuursstructuur. In iedere organisatie kunnen twee groepen van personen worden onderscheiden:

1 — zij die het recht hebben de doelstellingen van de organisatie te bepalen en te interpreteren (soms aangeduid als het 'personensubstraat' van de organisatie);

2 — zij die in dienst zijn van de organisatie en daartoe tegen betaling een arbeidsprestatie leveren ten behoeve van de organisatie (het 'personeel').

Het begrip 'democratisering' wordt zowel gebruikt voor uitbreiding van, en een meer gelijkmatige bevoegdheidsverdeling binnen het personensubstraat van een organisatie als voor de toekenning van een zekere mate van invloed aan het personeel. De toekenning van een substantieel medebeslissingsrecht aan het personeel van een organisatie — anders dan op grond van het argument dat bepaalde personeelsleden tevens deel uitmaken van het personensubstraat — is theoretisch veelal moeilijk verdedigbaar. Vrijwel steeds kan worden betoogd dat de toekenning van medebeslissingsrecht aan personeelsleden afbreuk kan doen aan de effectiviteit waarmee de organisatiedoelstellingen worden gerealiseerd. Dit argument is echter niet het enige relevante argument. Vrijwel altijd zijn voor beslissingen over inputs en outputs beslissingsalternatieven beschikbaar die de effectiviteit van de organisatie niet vaststelbaar in gunstige of ongunstige zin beïnvloeden. De keuzen moeten dan worden bepaald door voorkeuren omtrent neveneffecten — effecten die los staan van de organisatiedoelstellingen — van de beslissingsalternatieven. Voorstanders van medebeslissingsrecht van het personeel benadrukken dat de voorkeuren van de personeelsleden in dat geval in de beslissingen moeten worden verdisconteerd.

Veel sterker is echter het argument voor democratisering dat berust op het feit dat een bepaalde groep van personen behoort tot het personensubstraat van een organisatie. In iedere organisatie moet een bevoegd gezag aanwezig zijn dat het recht heeft de doelstellingen van een organisatie te bepalen en te in-

terpreteren. De laatste jaren valt een verschuiving waar te nemen in de opvattingen over de kring van personen die tot het personensubstraat van bepaalde organisaties behoren. Bij voorbeeld met betrekking tot toneelgezelschappen is het thans algemeen gebruikelijk om de toneelspelers, decorontwerpers, technici etc. niet uitsluitend te beschouwen als het personeel dat in dienst is van een toneelgezelschap, maar primair als het personensubstraat daarvan en pas op de tweede plaats als het personeel dat bij die organisatie — dus bij zich zelf — in dienst is. Aangezien bij departementen en ziekenhuizen het personensubstraat een veel ruimere kring van personen omvat dan alleen het personeel, is het medebeslissingsrecht van het personeel in deze organisaties theoretisch veel moeilijker te verdedigen. Met betrekking tot ondernemingen die voor de markt produceren is de discussie over de omvang over het personensubstraat thans in volle gang en die discussie zal nog wel even voortduren.

Inzake het personensubstraat van de universiteiten valt sinds de totstandkoming van de WUB een duidelijke verschuiving in de opvattingen te signaleren. Thans wordt vrij algemeen aangenomen dat universiteiten niet primair takken van rijksdienst zijn — of voor wat betreft de bijzondere instellingen: kleine verenigingen van notabele filantropen — maar veeleer gemeenschappen van wetenschappelijke werkers. Die gedachte kan dienen als theoretisch fundament voor een sterke mate van interne democratisering.

Wel kan men zich afvragen of de veranderde opvattingen omtrent het personensubstraat van de universiteit niet hun complement zouden moeten vinden in een andere opvatting omtrent de academische vrijheid. In een situatie waarin grote groepen relatief ongekwalificeerde personen het principiële recht wordt toegekend mede te beslissen over het bestuur van de universiteit is er meer aanleiding voor de financierende overheid om de subsidiëring te baseren op stringente voorwaarden betreffende het niveau van de universitaire output. Zolang de eisen te stellen aan de universitaire output niet geheel door de rijksoverheid worden vastgelegd — hetgeen opheffing van de academische vrijheid zou betekenen —, blijft er plaats voor het argument dat de erkenning van nieuwe groepen van medebeslissers in kwesties betreffende de eisen te stellen aan de universitaire output zal leiden tot een onaanvaardbare verlaging van het niveau van onderwijs, onderzoek en getuigschriften. Dit zelfde argument ligt ook ten grondslag aan de beperkte toelating van groepen medebeslissers zoals die in de WUB gestalte heeft gekregen. Democratisering wordt in die gedachtingengang weliswaar in principe aanvaard maar aan de bijzondere verantwoordelijkheid van de (meest gekwalificeerde) wetenschappelijke staf voor het niveau van de universitaire output wordt de consequentie verbonden dat dat principe slechts kan leiden tot een beperkte — en in ieder geval niet evenredige — vertegenwoordiging van andere universitaire geledingen in de organen

die in dit opzicht over beslissingsbevoegdheid beschikken.

In de discussie over de universitaire democratisering worden de vraagstukken betreffende de academische vrijheid en betreffende de interne democratisering vaak niet goed uit elkaar gehouden. Zo wordt aan voorstanders van verdergaande democratisering ('one-man-one-vote') tegengeworpen dat deze gedachte juist niet democratisch maar elitair is en dat de belastingbetaler de dupe ervan is (het argument van de hardwerkende arbeiders die hun moeizaam verdiende spaarpenningen moeten afstaan om een toch al bevoorrechte minderheidsgroepering in de gelegenheid te stellen enige jaren spandoeken te schilderen, gebouwen te bezetten en optochten te organiseren). Omgekeerd worden pogingen van de rijksoverheid om meer greep te krijgen op onderwijs en onderzoek (wet herstructurering, voormalige McKinsey-plannen) voorgesteld als pogingen om de in de WUB gerealiseerde democratisering terug te draaien. In beide gevallen worden echter argumenten tegenover elkaar gezet die relevant zijn in het kader van verschillende vraagstukken. Het is slechts zinnig te spreken over meer of minder vergaande universitaire autonomie en de voor- en nadelen daarvan te evalueren bij een gegeven mate van interne democratisering. De mate van universitaire autonomie legt vast welke eisen de centrale overheid stelt aan de universitaire output. Naarmate de interne democratisering verder is doorgevoerd, is er meer aanleiding voor de centrale overheid om de eigen verantwoordelijkheid van het (hoogstgekwalficeerde) personeel voor het niveau van de output door middel van de bestuurlijke organisatie te garanderen.¹³

2.6 *Ideaal-typische karakterisering van universitaire bestuursmodellen*

Op grond van de opvattingen die men kan huldigen over de medezeggenschap van het universitair personeel — de studenten daaronder al dan niet begrepen —, is het mogelijk drie ideaaltypische modellen voor de universitaire bestuursorganisatie te onderscheiden. Deze modellen worden aangemerkt als 'ideaaltypisch' omdat zij niet in de absolute vorm waarin zij hier worden gepresenteerd ten grondslag liggen aan de voormalige of huidige wettelijke voorschriften, noch aan de opvattingen over bestuurlijke organisatie die ten tijde van de bestuursvorming door diverse auteurs zijn ontwikkeld.¹⁴ Wel kan worden geconstateerd dat sommige van de ontwikkelde modellen kenmerken vertonen die in meer absolute vorm in een der ideaaltypen kunnen worden teruggevonden terwijl ook een aantal kenmerken van het voormalige en huidige wettelijke bestuursmodel in een of meer der ideaaltypen kunnen worden gereconstrueerd.

Binnen elk der ideaaltypische modellen kan een nader onderscheid worden gemaakt tussen varianten die op grond van de academische vrijheid een meer of minder vergaande autonomie aan de universiteit toekennen met betrek-

king tot de eisen te stellen aan de universitaire output.

De modellen worden hier aangeduid als

- 1 de professionele universiteit,
- 2 de corporatieve universiteit,
- 3 de radenuniversiteit.

In de professionele universiteit wordt het gehele autonome bestuur (input-, output- en overige beslissingen) uitgeoefend door het meest gekwalificeerde wetenschappelijk personeel: hoogleraren (en lectoren). Overig wetenschappelijk personeel en studenten kunnen geen of slechts afgeleide bestuursbevoegdheid dragen.

In de corporatieve universiteit wordt het autonome bestuur uitgeoefend door het gehele universiteitspersoneel (al dan niet met inbegrip van de studenten); de eindverantwoordelijkheid voor het niveau van de universitaire output (onderwijs, onderzoek en examens) berust echter bij het (meest gekwalificeerde) wetenschappelijk personeel.

Om de participatie van het gehele universiteitspersoneel in het universitair bestuur mogelijk te maken zijn er op alle bestuursniveaux vertegenwoordigende organen, die — overwegend — worden samengesteld d.m.v. vrije verkiezingen, maar waarin het wetenschappelijk personeel een bijzondere positie inneemt.

In de radenuniversiteit wordt het gehele autonome bestuur uitgeoefend door het gehele universiteitspersoneel.¹⁵

Daartoe zijn er op alle bestuursniveaux bestuursorganen waarin het gehele universiteitspersoneel hetzij direct, hetzij via representatie op basis van evenredige vertegenwoordiging ('one-man-one-vote') deelneemt.

Het verdient de aandacht dat deze onderscheiding in drie modellen is gebaseerd op de gedachte dat over onderwijs, onderzoek en examens in dezelfde organen wordt beslist. Dit spreekt niet vanzelf. Met name kan men zich afvragen of het zinvol is de studenten, zo men hen al zou willen rekenen tot de 'producenten' van het onderwijs tevens te laten meebeslissen over onderzoek en de regeling van examens.

Denkbaar zou zijn om een dubbele of driedubbele bestuursorganisatie te creëren waarbij onderzoek-, onderwijs- en examenbeslissingen in aparte organen zouden worden genomen. Aan een dergelijk model zouden ernstige bezwaren zijn verbonden: (a) te veel bestuursorganen en een te complexe competentieafbakening; (b) veel beslissingen (vaststelling bestuursreglement, benoemingen, bepaalde beheers- en begrotingsbeslissingen) kunnen niet worden toegerekend aan onderwijs, onderzoek of examens; voor dergelijke beslissingen zouden dan aparte organen moeten worden gecreëerd die het bestuursmodel nog weer extra zouden compliceren.¹⁶

2.7 Nadere typering van de WUB

Het is duidelijk dat het bestuursmodel dat door de WUB wordt voorgeschreven het meest lijkt op het ideaaltypische model van de corporatieve universiteit.¹⁷ In dit verband kan worden gewezen op de volgende punten:

- 1 — aanvaarding van medezeggenschap van 'alle geledingen op alle niveaus', tot uiting komend in actief en passief kiesrecht voor studenten en personeel op instellings- en faculteitsniveau (WUB art. 3);
- 2 — eindverantwoordelijkheid voor de universitaire output (behoudens voorzover daarover door de centrale overheid wordt beslist) bij de (meest gekwalificeerde) wetenschappelijke staf tot uiting komend in de volgende punten:
 - (a) de belangrijkste bevoegdheden op het gebied van onderwijs, onderzoek en examens zijn toegekend aan de faculteitsraad (onderwijsprogramma en cursusduur (WUB art. 8 lid 3), goedkeuring onderzoekprogramma's (WUB art. 8 lid 3 en art. 17 lid 6), examenregeling (WUB art. 8 lid 3), en het vakgroepsbestuur (onderzoekprogramma (WUB art. 17 lid 6), nadere regeling en uitvoering onderwijsprogramma (WUB art. 17 lid 6); de faculteitsraad moet in meerderheid zijn samengesteld uit leden van het wetenschappelijk personeel (WUB, art. 6 lid 1), het vakgroepsbestuur bestaat vrijwel uitsluitend uit wetenschappelijk personeel (WUB art. 17 lid 7);
 - (b) de examencommissies kunnen uitsluitend bestaan uit wetenschappelijk personeel (WUB art. 11 jo. A.S. art. 189 lid 2);
- 3 — de belangrijkste input-beslissingen (de wijziging en vaststelling van de begroting) alsmede een belangrijke categorie van 'overige' beslissingen (zoals vaststelling van interne reglementen als bestuurs- en kiesreglement) worden vastgesteld door de universiteitsraad (WUB, art. 26 lid 1, art. 23 lid 1 en art. 24), een orgaan waarin het wetenschappelijk personeel minder dominant vertegenwoordigd is (WUB art. 21).

2.8 Relevantie van de probleemstelling

Wij hebben bepleit dat het evaluatie-onderzoek van de WUB dat de komende jaren op gang moet komen niet alleen betrekking zal hebben op detailpunten maar ook op fundamentele aspecten. Onder fundamentele aspecten hebben wij verstaan de verdeling van de belangrijkste beslissingsbevoegdheden over de universitaire organen en de samenstelling van die organen. Universitaire bestuursmodellen die vorm geven aan opvattingen over fundamentele aspecten zijn behalve op overwegingen van normatieve aard, gebaseerd op feitelijke veronderstellingen.

Het WUB-model vertoont het meeste verwantschap met de 'corporatieve universiteit!' Deze conceptie berust onder meer op de volgende uitgangspunten van normatieve aard:

- a — wetenschappelijk onderwijs is een goed met zo overwegende 'merit-aspec-

ten' dat het zinvol is dit goed op te vatten als een 'collectief goed' (en dus de studenten als 'producenten' en niet als 'consumenten' van dit goed);

b — ofschoon de universiteiten door de centrale overheid worden gefinancierd, is de pluriformiteit van wetenschappelijk onderzoek en wetenschappelijk onderwijs (en van het onderwijs in algemene zin) van zodanige betekenis voor de instandhouding en ontwikkeling van een democratische samenleving, dat de bemoeienis van de centrale overheid met de inhoud van onderzoek en onderwijs behoort te worden beperkt door een grote mate van academische vrijheid (en vrijheid van onderwijs in algemene zin);

c — produktie-organisaties behoren, binnen de grenzen die daaraan worden gesteld door de organisatie-doelstellingen, op democratische wijze, dat wil (onder meer) zeggen door of onder controle van organen die zijn samengesteld op basis van vrije verkiezingen, te worden bestuurd.

Deze uitgangspunten van normatieve aard kan men toetsen aan politieke en ethische normen en waarden maar zij lenen zich niet voor evaluatie door middel van empirisch onderzoek.

Daarnaast berust het WUB-model echter op feitelijke veronderstellingen. Deze lenen zich in beginsel wel voor empirisch onderzoek.

Op grond van de voorgaande analyse menen wij dat een van de belangrijkste probleemstellingen die daarbij aan de orde moet komen is: de meting van de feitelijke invloed die van diverse universitaire geledingen uitgaat op de uitkomsten der beslissingsprocessen. Deze probleemstelling is om drie redenen relevant:

- 1 — Op grond van de eisen die de Rijksoverheid stelt aan de universitaire output berust in de corporatieve universiteit de eindverantwoordelijkheid voor het autonome bestuur ten aanzien van de universitaire output bij het wetenschappelijk personeel; onderzoek naar de feitelijke invloed der geledingen kan uitsluitel geven over de vraag of en in hoeverre het WUB-model voldoende garanties bevat om deze eindverantwoordelijkheid te kunnen realiseren;
- 2 — op grond van de keuze voor een democratische legitimatiebasis van het universitair gezag, zijn op alle bestuursniveaus organen gecreëerd waarin het gehele universiteitspersoneel kan participeren; onderzoek naar de feitelijke invloed der geledingen kan uitsluitel geven over de vraag of en in hoeverre in de praktijk sprake is van invloed van lager gekwalificeerd wetenschappelijk personeel, niet wetenschappelijk personeel en studenten op beslissingen die niet het niveau van de universitaire output betreffen;
- 3 — onderzoek naar de feitelijke invloed van de studentengeleding op beslissingen die niet — mede — toegerekend kunnen worden aan onderwijs — dus input-, output- en overige beslissingen die uitsluitend betrekking hebben op onderzoek en garanderen van getuigenschappen — kan van belang zijn bij de vraag of en in hoeverre het verantwoord is dat deze beslissingen genomen worden

door dezelfde organen als die over onderwijs beslissen.

Teneinde op een beperkt terrein een eerste indruk te verkrijgen omtrent de feitelijke invloed der universitaire geledingen in bepaalde beslissingsprocessen — voorzover die invloed wordt bepaald door het bestuursmodel —, hebben wij een klein empirisch onderzoek opgezet naar de besluitvorming in faculteitsraden. Het orgaan faculteitsraad werd gekozen omdat de bevoegdheden van dit orgaan gedifferentieerd zijn. De competentie van de faculteitsraad omvat input-, output- en overige beslissingen zowel op het gebied van onderwijs, als op de gebieden van onderzoek en examens. Deze omstandigheid maakte het mogelijk door middel van een onderzoek informatie te verkrijgen omtrent verschillende relevante factoren.

3 Opzet van het onderzoek

3.1 Methodologische opmerkingen

De problemen die zich voordoen bij het meten van invloed is een onderwerp waarover in de wetenschap der politiek uitvoerige discussies zijn en worden gevoerd. Voor ons zijn enkele punten uit deze discussies van belang.

In de eerste plaats rijst de vraag wat men eigenlijk verstaat onder 'invloed'. Daarover bestaan — evenals over de vraag wat men onder het met het begrip 'invloed' nauwverwante begrip 'macht' — vele en uiteenlopende opvattingen.¹⁸ In de tweede plaats is van belang de vraag op welke verschijnselen in de sociale werkelijkheid men het onderzoek moet richten om vast te stellen wie invloed heeft op de gang van zaken in een organisatie.

Globaal kunnen in de opvattingen die over deze vragen zijn ontwikkeld twee benaderingswijzen worden onderscheiden, namelijk:

a — waarin macht en/of invloed wordt gedefinieerd als het vermogen of het gebruik van het vermogen¹⁹ tot het vastleggen²⁰ van gedragalternatieven van andere actoren,^{21 22} en

b — waarin macht en/of invloed van het vermogen tot het vastleggen van de uitkomsten van beslissingsprocessen in organisaties; met deze opvatting komt overeen de opvatting dat de begrippen macht en invloed als verwijzend naar te complexe sociale verschijnselen voor wetenschappelijke doeleinden onbruikbaar zijn en dat daarom de beslissingsprocessen en de uitkomsten daarvan zelf het uitgangspunt van de theorievorming moeten zijn.²³

Daargelaten wat de merite's van deze opvattingen zijn voor de bestudering van politieke verschijnselen in algemene zin, zijn wij van mening dat in ieder geval voor wat betreft onze probleemstelling de hiervoor sub b genoemde benaderingswijze, soms de 'decisiemethode' genoemd, tot relevante resultaten kan leiden. Wij hebben het begrip 'macht' daarbij buiten beschouwing gelaten en het begrip 'invloed' gedefinieerd in termen van 'gedrag' en niet in termen

van 'vermogen'. Overeenkomstig de decisiemethode verstaan wij onder het uitoefenen van invloed het gedrag waardoor de uitkomst van een beslissingsproces wordt vastgelegd. Dit betekent niet dat wij van mening zouden zijn dat het probleem van de 'non-decisions' in het universitaire politieke systeem verwaarloosd kan worden.²⁴ Stellig komen ook in de universiteiten allerlei ontwikkelingen tot stand buiten formele besluitvormingsprocessen om.²⁵ Vele relevante beslissingsalternatieven verschijnen niet op de politieke agenda, hetzij omdat zij worden ontwikkeld door personen die geen toegang hebben tot de beslissingscentra, hetzij omdat ze in het geheel niet worden ontwikkeld, hetzij omdat ze op inadequate wijze in het beslissingsproces worden ingebracht. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de rol van het Dagelijks Bestuur van een faculteit dat door de vaststelling van de agenda en de formulering van de voorstellen grote invloed kan uitoefenen. Ook de voorzitter heeft een dergelijke invloed. Hij kan door zijn optreden de doeltreffende inbreng van bepaalde beslissingsalternatieven bevorderen of belemmeren en daardoor bepaalde personen of geledingen bevoordelen of benadelen.²⁶ De decisiemethode kan tot op zekere hoogte een verklaring bieden voor het feit dat sommige beleidsvoorkeuren worden omgezet in voorstellen en andere niet, maar niet voor het ontstaan van beleidsvoorkeuren.

In algemene zin geldt dat de decisiemethode alleen betrekking heeft op het gedrag van politieke actoren bij gegeven preferenties. Daarbij wordt geprobeerd de totstandkoming van besluiten te verklaren uit factoren zoals: de vaststelling van de bestuursorganen, de werking van de gehanteerde beslissingsregels, de voorkeuren van de politieke actoren voor de beslissingsalternatieven, de aan de politieke actoren ter beschikking staande informatie omtrent de beslissingsalternatieven, de doelstellingsfuncties van de politieke actoren. Juridische regelingen van modellen van bestuurlijke organisaties bevatten drie soorten voorschriften:

- 1 voorschriften die de samenstelling van de bestuursorganen regelen;
- 2 voorschriften die de beslissingsregels binnen de bestuursorganen bevatten;
- 3 voorschriften die de taken en bevoegdheden van de bestuursorganen regelen.

Deze regelingen vormen het juridisch kader voor de politieke processen binnen de organisaties waarvoor zij gelden. Bepaalde aspecten van die politieke processen kunnen met de decisiemethode worden bestudeerd terwijl andere beter op andere wijzen — bijvoorbeeld d.m.v. 'reputatie-onderzoek' of d.m.v. 'relatie-' of 'positie'-onderzoek²⁷ kunnen worden benaderd. Wij zijn ons derhalve bewust dat een onderzoek op basis van de decisiemethode geen compleet beeld oplevert van het onderzochte bestuursmodel. Wel zijn wij van mening dat de decisiemethode relatief belangrijke informatie oplevert, die bij de evaluatie van een bestuursmodel niet buiten beschouwing mag blijven.

3.2 Operationalisering van de probleemstelling

Empirisch onderzoek op basis van de decisiemethode vergt operationalisering van het begrip 'voorkeur' van de politieke actor (kiezer, lid van bestuursorganen etc.). Om immers te kunnen nagaan hoeveel invloed iemand uitoefent op de totstandkoming van een besluit, is het nodig een vergelijking te maken tussen dat besluit en het besluit dat tot stand is gekomen zou zijn indien de betrokken politieke actor het in zijn eentje voor het zeggen zou hebben.

Dat laatste is de 'voorkeur van de politieke actor'.

Hier doet zich opnieuw een probleem voor dat aanleiding heeft gegeven tot uitgebreide polemieken binnen de politicologie en dat evenals het probleem van de non-decisions — waarmee het ten dele samenhangt — aanleiding heeft gegeven tot fundamentele kritiek op de decisiemethode.

Bij iedere operationalisering van het begrip 'voorkeur van een politieke actor' is een moeilijkheid gelegen in het feit dat voorkeuren niet vastliggen, maar ontstaan en veranderen in de loop van het besluitvormingsproces. Iedere operationalisering vergt een fixatie op een bepaald punt in de tijd. Veranderingen die voor of na dat punt plaatsvinden blijven buiten beschouwing. Zo zal bijvoorbeeld de gemeten invloed van de leden van een faculteitsraad op de vaststelling van een besluit tot vaststelling of wijziging van het onderwijsprogramma afhankelijk zijn van de vraag of men de opinies peilt een maand voor de vergadering waarin het besluit genomen moet worden of een week ervoor of op dezelfde dag.

Een sterk argument om het laatste moment te kiezen — met bijvoorbeeld het stemgedrag als indicator — is dat op dit moment de zekerheid bestaat dat alle politieke actoren hun mening moeten geven.

Op dat moment zullen zij alle informatie waarover zij beschikken moeten relateren aan hun politieke doeleinden om tot een uitspraak te komen. Van peilingen op eerdere tijdstippen kan steeds worden gezegd dat deze nog niet hun 'echte voorkeur' weergeven, aangezien nieuwe informatie een nieuw licht op de zaak kan werpen. Ook met betrekking tot de politieke doeleinden van de actoren in het beslissingsproces is er iets voor te zeggen om als 'peildatum' het laatst mogelijke tijdstip te kiezen.

Hiertegen kan worden ingebracht dat niet alle voorkeuren voor beslissingsalternatieven in het besluitvormingsproces worden ingebracht en dat het stemgedrag derhalve een zeer grove indicator voor de beleidsvoorkeuren is. In een bestuurslichaam waarin bij relatieve meerderheid van stemmen over de ingebrachte voorstellen wordt beslist — zoals meestal het geval is in faculteitsraden — tendeert het aantal voorstellen per beslissing naar twee. Alle overige beleidsvoorkeuren zijn niet waarneembaar. Hierbij dient echter te worden bedacht dat het omzetten van beleidsvoorkeuren in voorstellen niet alleen wordt nagelaten op grond van 'irrationele' factoren,²⁸ (gevoelens van loyaliteit ten

opzichte van personen of groepen, manipulatie, intimidatie, gebrek aan vergadertechniek), maar ook op grond van rationele overwegingen: strategie,²⁹ coalitievorming, stemmenruil etc. Het betreft hier discrepanties tussen 'preference' en 'revealed preference' waartoe politieke actoren rationeel besluiten op grond van verderliggende politieke doeleinden. Deze discrepanties mogen niet worden toegerekend aan de uitoefening van invloed met betrekking tot de voorliggende beslissingsalternatieven, zodat het gebruik van het stemgedrag als indicator van beleidsvoorkeur in dit opzicht geen bezwaar oplevert.

Teneinde anderzijds een indruk te krijgen van de mate waarin 'irrationele factoren' het omzetten van beleidsvoorkeuren in voorstellen beïnvloeden, hebben wij tevens nagegaan van welke geledingen de ingediende voorstellen afkomstig waren. Het is duidelijk dat indien een of meer geleding(en) erin zou(den) slagen het indienen van voorstellen te monopoliseren, zodat de overig(e) geleding(en) zou(den) moeten volstaan met het kiezen tussen voorstellen die niet de eigen beleidsvoorkeuren representeren, zulks een belangrijke aanwijzing zou opleveren voor de relatieve invloed op de besluitvorming. Overigens niet meer dan een aanwijzing aangezien in dat geval niet vaststaat hoe groot de discrepantie is tussen de ingediende voorstellen en de beleidsvoorkeuren van de geleding(en) die geen voorstellen heeft (hebben) ingediend.

Wij zijn van mening dat decisiëbenaderingen, ook vanwege de problemen die het vinden van geschikte indicatoren voor beleidsvoorkeuren oplevert, beperkte betekenis hebben. Niettemin kunnen deze benaderingen zin hebben. Zij onthullen als het ware het topje van een ijsberg. Wie voornamelijk geïnteresseerd is in de aanwezigheid van ijsbergen en niet in de eerste plaats in hun vorm en inwendige structuur kan voor bepaalde problemen zinvol van deze benaderingen gebruik maken. Het ging ons vooral om het verkrijgen van een globaal kwantitatief inzicht in de vraag of anderen dan docenten in de volgens de WUB gedemocratiseerde bestuursstructuur van de universiteit overwegende invloed hebben op bepaalde besluiten. Op basis van de rationaliteitsveronderstelling zou deze invloed tot uiting moeten komen in observeerbaar besluitvormingsgedrag ter vergadering. Het lijkt ons waarschijnlijk dat indien van een dergelijke invloed sprake is, deze in ieder geval óók op deze wijze tot uiting zal komen. Dat hoeft niet te betekenen dat die invloed uitsluitend of hoofdzakelijk door besluitvormingsgedrag wordt uitgeoefend.

Verondersteld wordt dat er samenhang bestaat tussen de aanwezigheid van beïnvloedingsprocessen in en buiten de vergadering en observeerbaar besluitvormingsgedrag. Dit gedrag kan nader worden gespecificeerd als (a) stemgedrag, (b) initiatiefgedrag.

Onder stemgedrag hebben wij verstaan het al dan niet stilzwijgend tot uiting brengen van instemming met of afkeuring van een voorstel, dan wel het tot

uiting brengen dat men zich neutraal opstelt ('blanco'stemmen').

Onder initiatiefgedrag hebben wij verstaan het indienen van een voorstel. Onder een voorstel hebben wij verstaan ieder beslissingsalternatief waarover besluitvorming heeft plaatsgevonden. Voorstellen die slechts in schriftelijke aan de vergadering overgelegde stukken voorkomen, of die in een vergadering aan de orde komen maar die worden ingetrokken of waarover om een andere reden geen besluit wordt genomen (bijvoorbeeld omdat ze in de loop van de beraadslaging 'onder de tafel' geraken) zijn geen 'voorstellen'. Onder een besluit hebben wij de aanneming of verwerping van een voorstel verstaan. Een voorstel is aangenomen of verworpen indien het besluitvormend orgaan zelf, blijkens de vaststelling van zijn notulen of besluitenlijst, het voorstel als aangenomen of verworpen aanmerkt.

Om het onderzoek dienstbaar te kunnen maken aan de in par. 2.8 genoemde doeleinden, was het nodig een onderscheid te maken tussen

a voorstellen omtrent de eisen te stellen aan de facultaire output (op het gebied van onderwijs, onderzoek en examens),

b andere voorstellen;

en voorts tussen

a voorstellen (input-, output- en overige) die uitsluitend het onderwijs betreffen of daaraan toegerekend kunnen worden,

b voorstellen die niet uitsluitend het onderwijs betreffen (dus — mede — onderzoek en/of examens).

De wijze waarop de aangenomen voorstellen over deze categorieën zijn verdeeld is weergegeven in een appendix.

Teneinde de noodzakelijke gegevens te verkrijgen zijn 57 faculteitsraadsvergaderingen van in totaal 19 faculteiten en subfaculteiten door twee waarnemers bijgewoond.³⁰ De waarnemers hebben o.a. gegevens verzameld over:

1 de samenstelling van de (sub)-faculteitsraden³¹;

2 de presentie en absentie der leden;

3 de aard en het aantal van de ingebrachte voorstellen en de genomen besluiten;

4 de geledingen waartoe de personen en groepen van wie de voorstellen afkomstig waren, behoorden.

3.3 Keuze van de onderzochte faculteitsraden

De keuze van de (sub)-faculteitsraden waarop het onderzoek is gericht, is bepaald door vier overwegingen:

1 — Het ging ons om de evaluatie van het bestuursmodel dat in WUB is neergelegd. Een probleem dat zich daarbij voordoet is dat de WUB op faculteitsniveau slechts in beperkte mate is ingevoerd. Het verslag van het inventarisatie-onderzoek van de commissie voor de bestuurs hervorming dd. 1-5-1974

D. J. Kraan, H. Schijf Besluitvorming in faculteitsraden

maakt in dit verband onderscheid tussen verschillende 'stadia van invoering'. (Cie. voor bestuurs hervorming 1974, p. 26).

Voor wat betreft het faculteitsniveau heeft men daarbij de volgende elementen van de WUB-structuur in aanmerking genomen:

a de aanwezigheid van een faculteitsreglement;

b de aanwezigheid van een faculteitsraad;

c de aanwezigheid van commissies voor het onderwijs en de wetenschapsbeoefening;

d de aanwezigheid van een faculteitsdekaan.

Voor elk van deze elementen heeft de commissie een 'schaal' ontwikkeld, waarmee de mate van conformiteit met de desbetreffende WUB-voorschriften kwantitatief tot uitdrukking kan worden gebracht.

Voor wat betreft de faculteitsraad maakt de commissie daarbij onderscheid tussen de volgende invoeringsstadia:

a er is een gekozen faculteitsraad³²;

b de verkiezingsprocedure is conform de WUB (dat wil zeggen: voor een 'ongedeelde' faculteit³³ en een subfaculteit: 'door en uit de geledingen' (WUB art. 6 lid 2); voor een 'koepelfaculteit': 'door de subfaculteitsraden uit hun midden aangewezen' (WUB art. 6 lid 2);

c de samenstelling van de faculteitsraad is conform de WUB.³⁴

Op grond van deze kenmerken maakt de commissie onderscheid tussen de in tabel 1 vermelde schaalposities:

Tabel 1: Schaalposities mate van invoering van de WUB

schaalpositie	mate van invoering
1	kenmerk a, b en c aanwezig
2	kenmerk a en b aanwezig
3	kenmerk a aanwezig
4	geen der kenmerken aanwezig

Voor wat betreft onze probleemstelling was de vraag relevant welke mate van invoering van de WUB op faculteitsniveau ten tijde van het onderzoek³⁵ minimaal noodzakelijk was om zinvol te kunnen spreken van evaluatie van het 'WUB-model op faculteitsniveau'

Wij hebben gemeend hiervoor als enige criterium te moeten laten gelden dat voor wat betreft het element (sub)-faculteitsraden in ieder geval de invoeringsstadia a en b, en bij voorkeur ook c moesten zijn doorlopen. Wij hebben twee raden in het onderzoek betrokken die niet geheel voldeden aan kenmerk c.³⁶ Dit is enerzijds geschied omdat de afwijkingen naar ons idee zo groot waren dat deze raden geen voor onze probleemstelling relevante informatie zouden

kunnen opleveren en anderzijds omdat wij op grond van de hierna te noemen overwegingen meenden deze raden niet te kunnen missen.

Aangezien ons onderzoek was gericht op het functioneren van (sub)-faculteitsraden hebben wij de andere elementen die de mate van invoering van de WUB op faculteitsniveau bepalen (faculteitsreglement, commissies voor onderwijs- en wetenschapsbeoefening, de dekaan) niet in aanmerking genomen. Voorts hebben wij geen onderscheid gemaakt tussen: (a) faculteitsraden van 'ongedeelde faculteiten', (b) faculteitsraden van 'koepelfaculteiten', (c) sub-faculteitsraden, omdat

- in al deze raden alle geledingen vertegenwoordigd kunnen zijn;
- in al deze raden dezelfde wettelijke samenstellingsvereisten gelden, namelijk dat tenminste de helft der zetels bestemd is voor het wetenschappelijk personeel en dat een bij het bestuursreglement vast te stellen aantal daarvan bestemd is voor personeel in vaste dienst;
- in al deze raden de voor ons onderzoek relevante categorieën van beslissingen genomen moeten worden.

Aangezien het ons primair ging om de invloed van de geledingen op de diverse categorieën van besluiten tegen de achtergrond van het voor de genoemde drie soorten raden identieke samenstellingsvoorschrift, was het niet nodig in dit opzicht onderscheid te maken.

2 — Een tweede overweging die bij de keuze van de onderzochte raden een rol heeft gespeeld, was dat alle facultaire geledingen in de onderzochte raden vertegenwoordigd moesten zijn. Dit vereiste ligt niet in het onder a genoemde vereiste besloten, aangezien bij koepelfaculteitsraden uitsluiting van de studentengeleding en de geleding van het niet-wetenschappelijk personeel wettelijk mogelijk is.³⁷ Ook is het denkbaar dat een van de geledingen uit eigen wil weigert aan de werkzaamheden van de faculteitsraad deel te nemen.³⁸ Het belang van dit vereiste vloeit rechtstreeks voort uit onze probleemstelling.

3 — Een derde overweging was dat een zekere diversiteit van faculteiten in het onderzoek betrokken moest zijn. De keuze van de verschillende soorten faculteiten werd ingegeven door veronderstelde verschillen in 'bestuursklimaat'. Gekozen werd voor (sub)-faculteitsraden behorende tot de faculteiten van: (a) letteren, (b) de geneeskunde, (c) de rechtsgeleerdheid, (d) de sociale wetenschappen, (e) de wiskunde en natuurwetenschappen.

4 — Een vierde overweging was van praktische aard: de waarnemers, doctoraal studenten van de juridische faculteit te Rotterdam³⁹ moesten hun bezoek aan een vergadering in een dag kunnen afleggen.

Op grond van deze overwegingen zijn drie letterenfakulteiten, vier geneeskundige faculteiten, vier juridische faculteiten, drie sociaal wetenschappelijke faculteiten en vier natuurwetenschappelijke faculteiten in het onderzoek betrokken.⁴⁰

4 De invloed van de geledingen op de beslissingen

4.1 Inleiding

Met betrekking tot de invloed die de diverse geledingen waaruit de faculteitsraden bestaan, op de besluitvorming uitoefenen, zijn de volgende gegevens relevant:

- a de samenstelling van de vergaderingen waarin de besluiten zijn genomen;
- b de beslissingsregels;
- c de voorkeuren van de stemhebbende deelnemers aan die vergaderingen voor zover tot uiting komend in initiatiefgedrag en stemgedrag.

4.2 De samenstelling van de faculteitsraden

De samenstelling van de vergaderingen wordt bepaald door:

- a de samenstelling van de raden,
- b de absentie van de leden.

In tabel 2 wordt de samenstelling van de onderzochte raden weergegeven.

Tabel 2: Samenstelling van de onderzochte (sub-)faculteitsraden op het tijdstip van het onderzoek

		WP	studenten	NWP	totaal
1 Letteren	VU	21	7	0	28
	UvA	6	7	0	13
	Leiden I	20	13	3	36
	Leiden II ¹	21	15	3	39
2 Geneeskunde	VU	15	7	4	26
	UvA	12	6	6	24
	Leiden	21	9	6	36
	Utrecht	11	5	5	21
3 Rechtsgeleerdheid	VU	10	6	1	17
	UvA	20	19	3	42
	Leiden	10	7	2	19
	Utrecht	21	9	3	33
4 Sociale wetenschappen	VU I	7	4	1	13
	VU II ²	6	6	1	13
	Rotterdam	6	6	6	18
	Leiden	14	3	4	21
5 Wiskunde en natuurwetenschappen	VU	15	6	5	26
	UvA	17	6	1	24
	Leiden	17	7	7	31
	Utrecht	8	4	2	14

1 In deze faculteit vond ten tijde van het onderzoek een wisseling van de samenstelling plaats.

2 In deze subfaculteit vond ten tijde van het onderzoek een wisseling van de samenstelling plaats.

De leden van de raad zijn verdeeld in drie geledingen:

- 1 het wetenschappelijk personeel,
- 2 het niet-wetenschappelijk personeel,
- 3 de studenten.

Het wetenschappelijk personeel is verder onder te verdelen in hoogleraren en lectoren aan de ene kant en wetenschappelijke medewerkers al dan niet in tijdelijke dienst aan de andere kant.

Bij de in het onderzoek betrokken (sub-)faculteitsraden was het overgrote deel van het wetenschappelijk personeel in vaste dienst.⁴¹ Dat doet vermoeden dat jonge stafleden niet vaak in de raad zitten. Het aantal hoogleraren en lectoren was per (sub-)faculteit nogal verschillend. In de faculteiten van de wiskunde en natuurwetenschappen en van de geneeskunde was hun deelname aan de raden aanzienlijk met als meest extreme situatie de faculteit der geneeskunde aan de Universiteit van Amsterdam waar de gehele vertegenwoordiging van het wetenschappelijk personeel uit hoogleraren bestond. In de wellicht wat traditioneler ingestelde faculteiten der letteren van de Vrije Universiteit en de Rijksuniversiteit in Leiden had ook een groot aantal hoogleraren zitting in de raad. Voor wat betreft de sociale wetenschappen was het wederom de faculteit van de VU waar de helft van de vertegenwoordiging van het wetenschappelijk personeel uit hoogleraren bestond.

Het globale beeld dat hieruit naar voren komt is dat die raden die voldeden aan de wettelijke samenstellingsvereisten⁴² of die daarom zouden kunnen voldoen⁴³ iets, maar niet veel, meer leden van het wetenschappelijk personeel telden dan op grond van het wettelijk vereiste noodzakelijk is.⁴⁴ De percentages van de afzonderlijke disciplines waren:

Letteren	58 %
Geneeskunde	55 %
Rechtsgeleerdheid	56 %
Sociale Wetenschappen	51 % ⁴⁵
Wiskunde en natuurwetenschappen	60 %

4.3 De samenstelling van de faculteitsraadsvergaderingen

De besluiten worden niet genomen door de leden van de faculteitsraad, maar door die leden van de faculteitsraad die ter vergadering aanwezig zijn. In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van het absentisme:

Uit deze gegevens blijkt dat de absentie onder het wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel aanmerkelijk hoger was dan onder de studenten.

4.4 De invloed van de geledingen op de beslissingen

De WUB verschaft aan de geleding van het wetenschappelijk personeel een

Tabel 3: Absenteïme

	gemiddeld percentage afwezige leden (van het totaal aantal tot iedere geleding c.q. tot de gehele raad behorend aantal leden)			
	wetenschappelijk personeel	niet-wetensch. personeel	studenten	totaal
1 Letteren	23	11	9	20
2 Geneeskunde	24	16	15	20
3 Rechtsgeleerdheid	20	29	14	19
4 Sociale Wetenschappen	12	17	8	11
5 Wisk. en natuurw.	18	26	8	14
totaal	19	20	13	17

sterke positie. Vele bestuurs- en faculteitsreglementen die de samenstelling van de faculteitsraden regelen, versterken de positie van het wetenschappelijk personeel nog extra.

Indien het wetenschappelijk personeel zich éénstemmig zou opstellen, bijvoorbeeld door middel van intern vooroverleg, dan zou de invloed van het niet-wetenschappelijk personeel en de studenten tot nul worden gereduceerd. De WUB kent namelijk slechts één beslissingsregel: een besluit komt tot stand bij meerderheid van de uitgebrachte, geldige, niet blanco, stemmen.⁴⁶ Er bestaan geen eisen met betrekking tot de gekwalificeerde meerderheden of eisen die de overstemming van een geleding bemoeilijken of uitsluiten. Dit impliceert dat de geledingen van het niet-wetenschappelijk personeel en de studenten slechts invloed op de besluitvorming kunnen uitoefenen indien

- a absentisme verandering brengt in de getalsverhoudingen;
- b deze geledingen erin slagen eigen voorstellen te formuleren die worden ondersteund door een meerderheid van de aanwezige raadsleden;
- c binnen het wetenschappelijk personeel uiteenlopende voorkeuren bestaan, die niet door middel van vooroverleg of op andere wijze worden onderdrukt.

In het laatstgenoemde geval kunnen twee situaties worden onderscheiden:

- 1 — een voorstel dat wordt ondersteund door een meerderheid van het wetenschappelijk personeel, wordt niettemin verworpen omdat een minderheid van het wetenschappelijk personeel tesamen met voldoende leden van de overige geledingen zich daartegen uitspreekt;
- 2 — een voorstel dat niet wordt ondersteund door een meerderheid van het wetenschappelijk personeel wordt niettemin aangenomen omdat een minderheid van het wetenschappelijk personeel tesamen met voldoende leden van de overige geledingen zich daarvoor uitspreekt.

Ons onderzoek was erop gericht om na te gaan hoe vaak besluiten op de onder b en c genoemde wijzen zijn tot stand gekomen.

4.5 Initiatiefgedrag

Daartoe is in de eerste plaats nagegaan van wie de aangenomen voorstellen afkomstig waren.

Veel voorstellen zijn niet afkomstig van één of meer individuele raadsleden, maar van een commissie of orgaan. Vooral het faculteitsbestuur heeft natuurlijk een grote inbreng. In vrijwel alle commissies had het wetenschappelijk personeel een overheersende positie.

Wat betreft de faculteitsbesturen bleek dat in alle in het onderzoek betrokken (sub)-faculteiten van de letteren, rechtsgeleerdheid en geneeskunde, studenten zitting hadden in het faculteitsbestuur.

Behalve bij de subfaculteit neerlandistiek in Amsterdam was dit steeds maar één student. Van de faculteiten van de sociale wetenschappen had de helft een student in het dagelijks bestuur: de VU en de Rijksuniversiteit Rotterdam. Opvallend was de situatie bij de wiskunde en natuurwetenschappen. Alleen de Utrechtse faculteit had een studentenvertegenwoordiger in het Dagelijks Bestuur.

In tabel 4 is weergegeven van wie de aangenomen voorstellen in de onderzochte faculteitsraden afkomstig waren. Wij hebben voor zover voorstellen afkomstig waren van commissies, organen of groepen mede gelet op de samenstelling van die commissies, organen of groepen.

Uit deze gegevens blijkt dat het aantal aangenomen voorstellen afkomstig van personen of groepen niet (overwegend) behorend tot het wetenschappelijk personeel (de kolommen IV en VI uit tabel 4) een betrekkelijk klein gedeelte vormt van het totaal aantal aangenomen besluiten. De percentages variëren van 6 % (wiskunde en natuurwetenschappen) tot 25 % (sociale wetenschappen).

Er bestaan aanzienlijke verschillen tussen de individuele (sub-)faculteiten. In een aantal (sub-)faculteiten van de wiskunde en natuurwetenschappen doen de studenten in de drie vergaderingen geen enkel voorstel. Het grootste aantal aangenomen voorstellen is afkomstig van studenten uit de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam waar in de door ons onderzochte periode juist het faculteitsreglement door de Raad werd behandeld.

Over het niet-wetenschappelijk personeel kan worden opgemerkt dat deze geding een passieve indruk maakt. Het niet-wetenschappelijk personeel doet in alle waargenomen vergaderingen (54) slechts dertien voorstellen (waarvan de meeste betrekking hebben op notulenwijzigingen), die allen worden aangenomen. Van deze dertien voorstellen worden er acht in één faculteitsraad

Tabel 4: Initiatiefgedrag aangenomen voorstellen

	I	II	III	IV	V	VI	VII							
	voorzitter	faculteitsbestuur	cie. overwegend bestaande uit w.p.	cie. niet-overwegend bestaande uit w.p.	een of meer raadsleden (overwegend) behorend tot het w.p.	een of meer raadsleden niet (overwegend) behorend tot het w.p.	totaal							
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.							
Letteren	21	14 %	69	47 %	8	5 %	1	0 %	28	20 %	20	13 %	147	100 %
Geneeskunde	23	15 %	73	48 %	7	4 %	0	0 %	19	12 %	31	21 %	153	100 %
Rechtsgeleerdheid	56	29 %	43	22 %	16	8 %	2	1 %	41	23 %	33	17 %	191	100 %
Soc. Wetenschappen	31	21 %	54	37 %	5	3 %	0	0 %	21	14 %	36	25 %	147	100 %
Wisk. en natuurw.	24	21 %	65	55 %	7	6 %	0	0 %	15	12 %	8	6 %	119	100 %
totaal	155	21 %	304	41 %	43	6 %	3	0 %	124	16 %	128	16 %	757	100 %

gedaan, nl. die van de Sociaal-Culturele Wetenschappen te Rotterdam. Zoals eerder gemeld was deze Raad volledig paritair samengesteld. Maar ook hier is hun deelname gering omdat deze acht initiatieven nog geen tiende vormen van het totale aantal beslissingen in deze Raad in de drie waargenomen vergaderingen.

4.6 Stemgedrag

Om te kunnen nagaan in hoeveel en welke gevallen besluiten werden genomen die niet werden ondersteund door de meerderheid van het wetenschappelijk personeel, werden waarnemingen verricht betreffende het stemgedrag van de individuele raadsleden.

Vergadertechnisch kunnen besluiten op twee wijzen tot stand komen: (a) zonder stemming,⁴⁷ (b) met stemming.

In het geval dat een stemming plaats vindt kan nader worden onderscheiden tussen: (a) stemming bij handopsteken, (b) hoofdelijke stemming,⁴⁸ (c) schriftelijke stemming.⁴⁹

Bij voorstellen die niet worden aangenomen, blijkt het dikwijls moeilijk te zijn om bij de waarneming een onderscheid te maken tussen het zonder stemming verwerpen van een voorstel en het intrekken of buiten verdere behandeling blijven van een voorstel. Deze situatie doet zich bijvoorbeeld voor wanneer door verschillende sprekers achtereenvolgende pogingen gedaan worden om compromis-voorstellen te formuleren over onderwerpen waarover verschil van mening bestaat. Indien dergelijke pogingen mislukken is veelal niet uit te maken of de desbetreffende voorstellen zijn verworpen of buiten verdere behandeling gebleven.

Om deze reden is bij de waarneming geen onderscheid gemaakt tussen verwerping van een voorstel zonder stemming en buiten behandeling blijven van een voorstel.

In tabel 5 is aangegeven op welke wijze de genomen besluiten over de onderscheiden besluitvormingsprocedures zijn verdeeld.

Uit deze gegevens blijkt dat verreweg de meeste besluiten zonder stemming tot stand komen. Hoofdelijke en schriftelijke stemmings komen slechts zelden voor. Schriftelijke stemmings zijn geheim zodat daarbij het stemgedrag niet kan worden waargenomen.

Het onderzoek naar het stemgedrag kon daardoor geen betrekking hebben op de schriftelijke stemmings.

Uit de verzamelde gegevens komt het in tabel 6 weergegeven beeld omtrent de invloed van de geleidingen naar voren:

Uit deze gegevens blijkt dat het totaal aantal besluiten dat niet wordt onder-

Tabel 5: Aard der onderzochte besluiten

	zonder stemming aangenomen		met stemming aangenomen				met stemming verworpen				totaal			
			hand- opsteken		hoofde- lijk		hand- opsteken		hoofde- lijk		schrifte- lijk			
	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.		
1 Letteren	133	89 %	13	9 %	1	1 %	3	2 %	0	0 %	0	0 %	150	100 %
2 Geneeskunde	135	85 %	16	10 %	1	1 %	5	3 %	0	0 %	1	1 %	159	100 %
3 Rechtsgeleerdheid	141	68 %	48	23 %	1	0 %	17	8 %	0	0 %	0	0 %	208	100 %
4 Soc. Wetenschappen	131	86 %	11	7 %	3	2 %	6	4 %	0	0 %	0	0 %	153	100 %
5 Wisk. en natuurw.	104	85 %	12	10 %	3	2 %	3	2 %	0	0 %	0	0 %	122	100 %
totaal	644	81 %	100	13 %	9	1 %	34	4 %	0	0 %	1	0 %	792	100 %

Tabel 6: Stemgedrag

	I	II	III	IV	som van de kolommen II en III	totaal
	door meerderheid van het w.p. ondersteunde voorstellen die zijn aangenomen	door meerderheid van het w.p. ondersteunde voorstellen die niet zijn aangenomen	door meerderheid van het w.p. niet ondersteunde voorstellen die zijn aangenomen	door meerderheid van het w.p. niet ondersteunde voorstellen die niet zijn aangenomen	abs. rel.	abs. rel.
1 Letteren	147 98 %	0 0 %	0 0 %	3 2 %	0 0 %	150 100 %
2 Geneeskunde	150 96 %	0 0 %	2 1 %	5 3 %	2 1 %	157 100 %
3 Rechtsgeleerdheid	184 89 %	0 0 %	6 3 %	17 8 %	6 3 %	207 100 %
4 Sociale wetenschappen	145 96 %	0 0 %	0 0 %	6 4 %	0 0 %	151 100 %
5 Wisk. en natuurw.	119 98 %	0 0 %	0 0 %	3 2 %	0 0 %	122 100 %

steund door de meerderheid van het wetenschappelijk personeel (de som van de kolommen II en III) zeer gering is. De percentages variëren tussen de 0 en 3 %.

4.7 Samenvatting

Het totaalbeeld dat uit de voorgaande paragrafen naar voren komt is dat de invloed van de geledingen der studenten en van het niet-wetenschappelijk personeel op de besluitvorming gering is, en beperkt blijft tot enkele faculteiten.

De besluiten waarom het daarbij gaat liggen bovendien nog voor het grootste deel in de sfeer van notulenwijzigingen, ordebesluiten, interne reglementen en hebben dus niet het karakter van 'output-beslissingen'. De meeste van deze besluiten dragen voorts ten opzichte van de universitaire doelstellingen onderwijs, onderzoek en garandering van getuigschriften een 'gemengd' karakter en kunnen dus mede aan de onderwijsdoelstelling worden toegekend.

Wij hebben tenslotte nog nagegaan of er enige samenhang te bespeuren was tussen de relatief belangrijke invloed van studenten en niet-wetenschappelijk personeel en het bestaan van een lijstenstelsel bij de verkiezingen. Denkbaar is dat het bestaan van een lijstenstelsel bijdraagt tot een meer programmatische opstelling van de raadsleden en daardoor tot meer accent op programmatische tegenstellingen en minder op de tegenstellingen tussen de geledingen.

Het bleek dat van de onderzochte (sub-)faculteitsraden slechts twee op basis van lijstenstelsels werden gekozen. Voor het bestaan van een dergelijke samenhang bestaan geen indicaties.

5 Conclusies

Wij hebben geprobeerd een bijdrage te leveren aan de meningsvorming over de grondslagen van de bestuurlijke organisatie van universiteiten en hogescholen in een democratische samenleving.

Daarbij hebben wij onderwijsinstellingen opgevat als normale productieorganisaties. Dit stelde ons in staat gebruik te maken van enkele economische analysetechnieken.

Wij hebben geprobeerd het bestuursmodel van de WUB te karakteriseren in termen van enkele ideaaltypische modellen die wij op grond van theoretische criteria hebben onderscheiden.

Tenslotte hebben wij door middel van een klein empirisch onderzoek nagegaan in hoeverre een onderdeel van de WUB, te weten de regels inzake de samenstelling, taken, bevoegdheden en besluitvorming van faculteitsraden, functioneren overeenkomstig de doelstellingen die daarmee (kennelijk) beoogd zijn.

De conclusies van de analyse en het empirisch onderzoek kunnen als volgt worden samengevat:

- (1) In de discussie over de legitimatiebasis van het universitair gezag moet een onderscheid gemaakt worden tussen:
 - a de bevoegdheidsafbakening tussen centrale overheid en universiteit met betrekking tot de eisen te stellen aan de universitaire output (onderwijs, onderzoek en garandering van getuigschriften);
 - b de wenselijke mate van spreiding van beslissingsbevoegdheid binnen de universiteit ten aanzien van onderwerpen die niet het niveau van de universitaire output betreffen (input- en overige beslissingen).
- (2) Ten aanzien van de legitimatiebasis van het universitair gezag kunnen 3 opvattingen worden gesignaleerd die resulteren in 3 ideaaltypische bestuursmodellen.

In het model van de 'professionele universiteit' wordt een zodanige samenhang verondersteld tussen output-beslissingen enerzijds en input- en overige beslissingen anderzijds dat autonome beslissingsbevoegdheid uitsluitend wordt toegekend aan het (meest gekwalificeerde) wetenschappelijk personeel. In het model van de 'corporatieve universiteit' kunnen alle geledingen deelnemen aan het universitaire bestuur; de eindverantwoordelijkheid voor het niveau van de universitaire output (voorzover de bepaling daarvan aan de universiteit is overgelaten) berust echter bij het (meest gekwalificeerde) wetenschappelijk personeel.

In het model van de radenuniversiteit berust de eindverantwoordelijkheid voor het gehele universitaire bestuur (inclusief de verantwoordelijkheid voor het niveau van onderwijs, onderzoek en getuigschriften) bij de gehele universitaire gemeenschap.

- (3) Uit de inhoud en ontstaansgeschiedenis van de WUB blijkt, dat belangrijke onderdelen van deze wet beogen uitwerking te geven aan de conceptie van de corporatieve universiteit.
- (4) Empirisch onderzoek ter ondersteuning van de evaluatie van de WUB kan geen betrekking hebben op doelstellingen van normatieve aard maar wel op de relatie tussen deze doelstellingen en de feitelijke processen die door de wettelijke voorschriften worden bevorderd en mogelijk gemaakt.
- (5) De feitelijke invloed die de geledingen uitoefenen op de uitkomsten van de beslissingsprocessen is in dit opzicht een belangrijk thema voor empirisch onderzoek.
- (6) De zg. decisiemethode voor de bepaling van invloeds- en machtsverhoudingen kan in het kader van de onder b genoemde probleemstellingen tot relevante resultaten leiden.
- (7) In de meeste onderzochte (sub-)faculteiten is bij de samenstelling van de (sub-)faculteitsraden aan de geledingen van het niet-wetenschappelijk perso-

neel en de studenten een aantal zetels toegekend dat weinig verschilt van het wettelijk toegestane maximum.

- (8) Doordat het absenteïsme onder het wetenschappelijk en niet-wetenschappelijk personeel aanmerkelijk hoger is dan onder de studenten, is de positie van de laatstgenoemde geleding in feite sterker dan uit de samenstelling van de raden blijkt.

(9) Voorstellen in faculteitsraadsvergaderingen die overwegend afkomstig zijn van studenten en niet-wetenschappelijk personeel vormen een kleine minderheid van het totaal aantal aangenomen voorstellen. Voorstellen waartegen een meerderheid van het in de raadsvergadering aanwezige wetenschappelijk personeel zich uitsprekt, worden vrijwel nooit aangenomen; voorstellen die door een meerderheid van het aanwezige wetenschappelijk personeel worden ondersteund worden vrijwel altijd aangenomen. De uitzonderingen zijn geconcentreerd in enkele (sub-)faculteiten.

Het gaat hier vrijwel steeds om besluiten die niet het niveau van de universitaire output betreffen; het gaat verder om beslissingen die — mede — betrekking hebben op de onderwijsdoelstelling van de faculteit of daaraan — mede — kunnen worden toegerekend.

(10) Uit de verzamelde gegevens blijkt dat studenten een uiterst beperkte invloed uitoefenen — in de formele zin waarin dit begrip in deze studie is gehanteerd — op de beslissingen die het niveau van de universitaire output bepalen. Voorzover van enige invloed sprake is, betreft dit beslissingen die (mede) betrekking hebben op de onderwijsdoelstellingen van de faculteit.

(11) In het licht van de verzamelde gegevens is het zeer de vraag of de met de WUB beoogde democratisering van de besluitvorming met betrekking tot onderwerpen die niet het niveau van onderwijs, onderzoek en getuigschriften betreffen, in een volgens de WUB georganiseerde (sub-)faculteit voldoende tot zijn recht komt.

De gedachte om onderwerpen ten aanzien waarvan de eindverantwoordelijkheid van het (meest gekwalificeerde) wetenschappelijk personeel gegarandeerd moet zijn — onderzoek, examens, outputbeslissingen ten aanzien van het onderwijs — meer dan in het WUB-model reeds is geschied — te onttrekken aan de bevoegdheid van de faculteitsraad en om binnen de faculteitsraad te streven naar meer democratische verhoudingen (onder andere door experimenten met 'one-man-one-vote' in een 'setting' die wetenschappelijke verantwoorde evaluatie mogelijk maakt), verdient nadere overweging.

Appendix

Belangrijke bevoegdheden van de faculteitsraad verdeeld over de onderwerpen: 'onderwijs', 'onderzoek', 'examens' en 'gemengd' en verdeeld over de categorieën

'outputbeslissingen' en 'overige beslissingen'.

- Onderwijs:*
- WUB art. 8 lid 3 vaststelling onderwijsprogramma (output-beslissing).
 - WUB art. 8 lid 1 organisatie en coördinatie van het onderwijs (onder meer beslissingen over collegerooster, algemene onderwijsvoorzieningen, didactische methoden etc.).
 - WUB art. 12 lid 1 benoeming leden onderwijscommissie
 - instelling van andere commissies op onderwijsgebied en benoeming van de leden daarvan.
- Onderzoek:*
- WUB art. 17 lid 6 goedkeuring onderzoekprogramma (output-beslissing).
 - WUB art. 8 lid 1 organisatie en coördinatie van de wetenschapsbeoefening.
 - WUB art. 12 lid benoeming leden commissie voor de wetenschapsbeoefening.
 - instelling van andere commissies op het terrein van de wetenschapsbeoefening en benoeming van de leden daarvan.
 - WUB art. 8 lid 3 jo. art. 182 en 183 A.S. vaststelling examenregeling en nadere vaststelling van de omvang van de onderdelen van het examen (output-beslissing).
 - WUB art. 11 benoeming leden examencommissie.
- Gemengd:*
- WUB art. 12 lid 2 instelling en benoeming leden van benoemingscommissies.
 - WUB art. 8 lid 5 het uitbrengen van advies aan het College van Bestuur inzake de benoeming van hoogleraren en lectoren.
 - WWO art. 61 uitbrengen van advies aan het College van Bestuur inzake de vaststelling van de begroting, het ontwikkelingsplan, het financieel schema, de personeelsformatie, de inrichting van laboratoria en instituten en de besteding van de op de begroting uitgetrokken gelden ten behoeve van de materiële uitrusting van onderwijs en wetenschapsbeoefening.
 - Ordebesluiten betreffende de eigen vergaderingen (agenda, vergaderfrequentie en data etc.).
 - WUB art. 8 lid 2 vaststelling faculteitsreglement.
 - Instelling van commissies die zich niet uitsluitend met onderwijs, onderzoek of examens bezig houden en benoeming van de leden daarvan.

Noten

- 1 We danken prof. dr. G. H. Scholten en dr. M. P. C. M. van Schendelen voor hun kritische opmerkingen over de concept-tekst van deze beschouwing. De vindplaatsen van de literatuur waarnaar in de tekst en de voetnoten wordt verwezen zijn opgenomen in de lijst van vermelde literatuur.
 - 2 Onder meer door de Commissie voor de bestuurs Hervorming en diverse evaluatiecommissies ingesteld door de universiteitsraden en de colleges van bestuur. Ook de Academische Raad heeft een evaluatiecommissie voor de WUB ingesteld, de zg. Commissie-Maas.
- De Commissie voor de bestuurs Hervorming heeft ter uitvoering van haar evalu-

rende taak inmiddels drie rapporten uitgebracht (Cie. voor de bestuurs Hervorming 1974, 1976 I en 1976 II).

De commissie hoopt haar eindrapporten over de werking van de WUB eind 1978 te kunnen afronden en inmiddels nog een aantal tussenrapporten met betrekking tot het door haar geëntameerde onderzoek uit te brengen.

- 3 De discussie voltrok zich hoofdzakelijk binnen de universiteiten. De verschillende bestuursmodellen die de discussie beheersten werden ontwikkeld door hoogleraren en studenten. Tijdens de behandeling van de WUB in het parlement bleek niet van principiële meningsverschillen tussen de grote politieke partijen. De P.v.d.A. keerde zich weliswaar tegen het wetsontwerp, maar haar voornaamste punten van kritiek betroffen:
 - onvoldoende relaties tussen basis en middenniveau (geen 'opbouw vanuit de vakgroepen')
 - onvoldoende doorgevoerde eenheid van het wetenschappelijk corps.
 - het voorzitterschap van de vakgroep (dat volgens het wetsontwerp bij een hoogleraar moet berusten).
 - de verhouding tussen college van bestuur en universiteitsraad.
 - de positie van de benoemde leden in het college van bestuur en de niet-afzetbaarheid van deze leden (o.m. Bijl. T.K. '69-'70 10636 no. 5 en 9, alsmede Verslag T.K. '70-'71 p. 119 e.v.).

Voorts was deze partij van mening dat ook experimenten met de bestuursstructuur op topniveau mogelijk moesten zijn (het daartoe strekkend amendement is te vinden in Bijl. T.K. '70-'71 10636 no. 26). In de Eerste Kamer hebben een aantal tot de PvdA behorende leden het wetsontwerp niettemin ondersteund.

De enige partij die haar kritiek op het wetsontwerp baseerde op constructieve opvattingen omtrent een alternatief bestuursmodel was de PSP. Deze partij heeft als enige politieke partij het door Lammers ontwikkelde coöperatiemodel verdedigd en bepleit dat de wettelijke voorschriften de invoering daarvan althans mogelijk moesten maken (Verslag T.K. '70-'71, p. 124 e.v. en 173).

De CPN had wel fundamentele kritiek op het wetsontwerp maar gaf toe dat haar het optimale bestuursmodel ook nog niet voor ogen stond (Verslag T.K. '70-'71, p. 128 rechterkolom). Deze partij stelde enerzijds 'dat in een korte overgangsperiode een geledingensysteem kan helpen bij de ontwikkeling om aan bepaalde rechten te komen' maar anderzijds: 'Het wetsontwerp zegt de oude hiërarchische structuur van de universiteit te willen beëindigen, maar het doet het omgekeerde, doordat het de geledingensstructuur invoert, die in feite de bestaande posities continueert en zelfs accentueert door valse tegenstellingen te suggereren. De reden, waarom wij steeds de voorkeur hebben gegeven aan een grotere ruimte binnen de oude wet, is dat daardoor wordt vermeden, dat wij vastgebakken komen te zitten aan een geledingensysteem, dat toch vandaag of morgen weer overboord zal moeten, omdat dit systeem nu eenmaal strijdig is met iedere werkelijke democratisering'.

- 4 De publicaties van evaluerende aard die tot nog toe omtrent de WUB zijn verschenen berusten overwegend niet op empirisch onderzoek.
- Zie onder meer: de Haan 1972, Steenbeek 1972, Daalder 1974, Hofstee 1973, Nève 1973, Maas 1974, Maas 1976, alsmede de tot nu toe verschenen nummers van het tijdschrift Wetenschap en democratie (met onder andere bijdragen van Broekmeyer, Jolles, Daalder, Daudt, K. van het Reve, Hoogerwerf, Mellenbergh en Valkenburgh).

Beschouwingen van evaluerende aard zijn voorts te vinden in de memories van toelichting op de wetsontwerpen verlenging van de werkingsduur en wijziging wet universitaire bestuursvorming en wijziging van de wet universitaire bestuursvorming en van de wet Rijksuniversiteit Rotterdam en de op die wetsontwerpen betrekking hebbende adviezen van de Universitaire Kiesraad, de Academische Raad, de Onderwijsraad en de commissie voor de bestuursvorming (Bijl. T.K. '74-'75 13561 no. 3 en 4 en '75-'76 13744 no. 3 en 4).

5 Economische benaderingen van de universitaire bestuursproblematiek treft men onder meer aan in Buchanan en Devletoglou 1970 en Peacock en Culyer 1969.

6 Zie hierover de verhelderende beschouwing in de memorie van toelichting bij het wetsontwerp herstructurering wetenschappelijk onderwijs (Bijl. T.K. '71-'72 11281 no. 3 p. 10 e.v.).

7 De gemiddelde kosten per student bedroegen in 1972 f 19.000,—. Thans is voor de gehele cursus f 2400,— aan college- en inschrijvingsgelden verschuldigd. Voor uitvoerige informatie omtrent de kosten van het wetenschappelijk onderwijs zie de memorie van toelichting op het wetsontwerp inschrijvingsgelden en collegegelden en de daar vermelde literatuur (Bijl. T.K. '71-'72 11789 no. 3).

8 Zie onder meer 'Het profijtbeginfel. Wie profiteert ervan'. Amsterdam, zonder jaartal, uitg. SUA.

9 Namelijk $\frac{f\ 840,-}{f\ 19.000,-} \times 100$

Het collegegeld bedroeg f 200,— en was gedurende vier jaar verschuldigd. Het inschrijfgeld bedroeg f 10,—.

10 Zie onder meer 'Rapport Studiefinanciering deel II: Andriessen en de Duizend Gulden', Amsterdam, zonder jaartal, en Student augustus-september 1971, augustus-september 1972, augustus-september 1973, (bevat veel informatie over de geschiedenis van 10 jaar (1963-1973) studentenoppositie), september-oktober 1973, en oktober-november 1973.

Ook P. J. van Strien heeft voorgesteld om de studenten aan te merken als behorend tot het personeel van de universiteit (van Strien 1969).

11 Het gaat hier onder meer om aan- en verkoop van onroerend goed, het aanvaarden van bijdragen van gemeenten en provincies en schenkingen van particulieren, alsmede om het verrichten van rechtshandelingen die financiële consequenties hebben op lange termijn.

12 Bij bijzondere instellingen is de benoeming van de hier bedoelde functionarissen veelal overgelaten aan de besturen van die instellingen.

13 De aanvaarding van dit argument verklaart wellicht het feit dat de bijzondere instellingen van wetenschappelijk onderwijs zich bij de invoering van de WUB zonder slag of stoot alle autonomie ten opzichte van hun interne bestuurlijke organisatie hebben laten ontnemen.

Voor de totstandkoming van de WUB waren de bijzondere instellingen van wetenschappelijk onderwijs vrijwel geheel vrij met betrekking tot de inrichting van de bestuurlijke organisatie.

De voorschriften van Hoofdstuk II van Afdeling I van Titel III van de WWO die de bestuurlijke organisatie van de openbare universiteiten regelden hadden niet het karakter van 'voorwaarden van bekostiging'.

Thans schrijft art. 42 WUB echter voor dat de bijzondere instellingen de WUB in acht moeten nemen behoudens voorzover de bijzondere aard der instelling

zich daartegen verzet.

Art. 42 WUB is thans wel een 'voorwaarde voor bekostiging' (WUB art. 2).

Normaliter plegen bijzondere onderwijsinstellingen zich — terecht — heftiger te verzetten tegen aantasting van hun vrijheid.

14 In Nederland hebben met name de volgende voorstellen voor bestuursmodellen de aandacht getrokken:

1 — het min of meer centralistische model van de zg. Commissie Maris (Commissie ad hoc etc. 1970);

2 — de universiteit als 'professionele organisatie' van de Tilburgse hoogleraar in de sociologie R. A. de Moor (o.m. De Moor, 1970);

3 — het coöperatiemodel van de Leidse hoogleraar in de sociologie C. J. Lammers (Lammers 1970);

4 — de universiteit als 'open arbeidsorganisatie' van de Groningse hoogleraar in de sociale psychologie P. J. van Strien (o.m. Van Strien 1969);

5 — de 'radenuniversiteit' van de Nijmeegse studenten H. C. Boekraad en M. J. van Nieuwstad (o.m. Boekraad en van Nieuwstad 1968).

15 Theoretisch kan men hier nog een onderscheid maken tussen een radenuniversiteit waar de studenten wel en een waar de studenten niet tot het universitaire personeel worden gerekend.

Uiteraard is de deelname van studenten in het bestuur van de radenuniversiteit volgens degenen die dit model ontwikkeld hebben van essentiële betekenis. Ook een 'radenuniversiteit' zonder studentenparticipatie is echter denkbaar en verenigbaar.

Ofschoon het 'coöperatie model' van Lammers en de 'universiteit als open arbeidsorganisatie' van Van Strien belangrijke verschillen vertonen met het model van de radenuniversiteit zoals het door Boekraad en van Nieuwstadt is ontwikkeld vallen beide eerstgenoemde modellen niettemin onder de conceptie van de radenuniversiteit in ruime zin, zoals die in de tekst is omschreven.

16 Dit is voor wat betreft de wetenschapsbeoefening wel het geval in Frankrijk sinds de Loi-Faure. Art. 13 lid 4 van die wet schrijft uitdrukkelijk voor dat de 'conseils scientifiques' die beslissen over 'la détermination des programmes de recherche et la repartition des crédits correspondants' uitsluitend kunnen zijn samengesteld uit wetenschappelijk personeel.

17 Dit is eveneens het geval in de nieuwe franse en west-duitsse wetgeving betreffende de universitaire bestuursorganisatie.

De informatie over nieuwe buitenlandse wetgeving betreffende het universitair bestuur is in Nederland helaas weinig toegankelijk. Vanwege het departement van onderwijs is bij de behandeling van en in de Nota bestuursvorming universiteiten en hogescholen en het wetsontwerp universitaire bestuursvorming incidenteel melding gemaakt van elementen van buitenlandse hervormingen (bijvoorbeeld in bijlage 3 bij de nota, T.K. '68-'69, 10194 no. 3 p. 12 linkerkolom, p. 13 linkerkolom).

Enige informatie is voorts te vinden in Polak 1974. Daarin zijn ook als bijlagen opgenomen de integrale teksten van de Loi d'orientation de l'enseignement supérieur (de z.g. Loi Faure) en het Entwurf eines Hochschulrahmengesetzes (BRD).

Uit de door Polak verstrekte informatie blijkt dat organen die beslissen over onderzoek en onderwijs volgens het west-duitsse wetsontwerp minstens voor de helft moeten bestaan uit hoogleraren en assistent-hoogleraren (Hochschulrah-

- mengesetz par. 41.4) en dat volgens de franse wet studenten geen deel kunnen uitmaken van organen die over onderzoekprogramma's beslissen (art. 13.4). In Engeland bestaat geen nationale wetgeving betreffende de bestuurlijke organisatie van de universiteit. Volgens Polak worden daar 'voorzichtige pogingen gedaan om studenten en niet-wetenschappelijk personeel op enigerlei wijze in het bestuur van de instelling te betrekken' (Polak 1974, p. 3).
- 18 Een overzichtelijke presentatie van de opvattingen die terzake van de begrippen 'macht' en 'invloed' binnen de politicologie en de politieke sociologie worden gehuldigd treft men onder meer aan in Helmers, Mokken, Plijter en Stokman 1975, in van Doorn 1966, en in Van Schendelen 1976 en in Bachrach en Baratz 1957.
- 19 Zowel bij deze als de hierna te noemen benaderingswijze treft men auteurs aan die macht en/of invloed definiëren in termen van 'vermogen' en auteurs die deze begrippen definiëren in termen van 'gedrag'. Tot de eerstgenoemden behoren Dahl en in Nederland van Doorn, tot de laatstgenoemden Lasswell en Kaplan en Simon. Weer andere auteurs hangen het onderscheid macht versus invloed op aan de tegenstelling tussen 'vermogen' en 'gedrag': Hoogerwerf, Kuypers. (Lasswell en Kaplan 1950, Dahl 1963, van Doorn 1966, Simon 1953, Hoogerwerf 1972, Kuypers 1973).
- 20 Wij gebruiken hier in navolging van Helmers, Mokken, Plijter en Stokman de uitdrukking 'vastleggen van gedragssalternatieven' en niet de meer voorkomende uitdrukking 'beperken van gedragssalternatieven'. Zoals de genoemde auteurs opmerken biedt deze omschrijving het voordeel dat daardoor ook manifest en potentieel gedrag ter verruiming van gedragssalternatieven onder de begrippen macht en invloed kan worden begrepen. (Helmers, Mokken, Plijter en Stokman 1975, p. 34 e.v.).
- 21 Sommigen der hier bedoelde auteurs stellen als verdere eis dat het moet gaan om (potentieel) gedrag ter bereiking van bepaalde doeleinden (van Doorn 1966, Hoogerwerf 1972). Daarbij moet volgens van Doorn worden vermeden dat psychologische elementen als 'wil', 'bewustzijn' en 'motivering' in het machtsbegrip worden opgenomen. Van Doorn streeft naar een zuiver sociologisch machtsbegrip (van Doorn 1966).
- 22 Tot de auteurs die het machts- en of invloedbegrip op de hier bedoelde wijze definiëren behoren Dahl, Lasswell en Kaplan, en in Nederland van Doorn, Hoogerwerf en Kuypers. Dahl, Lasswell en Kaplan operationaliseren het machts en/of invloedsbegrip echter hoofdzakelijk in termen van beslissingen en komen daardoor dicht in de buurt van de onder 2) bedoelde benaderingswijze, zulks in tegenstelling tot auteurs die het beslissingsproces in organisaties expliciet afwijzen als het (primaire) object van politicologisch onderzoek. Met betrekking tot de laatstgenoemde auteurs maken Helmers, Mokken, Plijter en Stokman een nader onderscheid tussen:
- a. de reputatiemethode waarbij als indicator voor macht en/of invloed vooral de perceptie van betrokkenen wordt gehanteerd;
 - b. de positionele methode waarbij als indicator voor macht en/of invloed vooral de positie van de politieke actoren in het netwerk van sociale relaties wordt gehanteerd;
 - c. de methode der beleidsanalyse (deze term is in het nederlands verwarrend aan-

- gezien met 'beleidsanalyse' ook wordt bedoeld op een bepaalde methode van rationele planning) die als indicator voor macht en/of invloed vooral de uitkomsten der beslissingsprocessen hanteert. (Helmers, Mokken, Plijter en Stokman 1975).
- 23 Deze benadering treft men onder meer aan in de new political economy (theory of social choice). Riker heeft uitdrukkelijk bepleit de begrippen macht en invloed uit het wetenschappelijk vocabularium te schrappen (Riker 1964).
- 24 De term 'non-decisions' is geïntroduceerd door Bachrach en Baratz (Bachrach en Baratz 1962). Zij doelden met dat begrip o.m. op beïnvloeding en machtsuitoefening die zich in een organisatie voltrekt buiten de formele besluitvorming om.
- 25 In de organisatiesociologische literatuur wordt veel aandacht besteed aan veranderingsprocessen die plaats vinden door beïnvloeding van preferenties in plaats van door formele beslissingen (bijv. Blau and Scott 1963, March and Simon 1958, Price 1968).
- 26 Op basis van de omschrijving van Bachrach en Baratz vallen onder non-decisions zowel processen die tot stand komen doordat preferenties niet worden omgezet in voorstellen, als processen die tot stand komen doordat preferenties worden beïnvloed (Bachrach en Baratz 1957). Er is echter een principieel verschil tussen beide typen processen. The theory of political supply die zich binnen het kader van de theory of social choice ontwikkelt, houdt zich expliciet bezig met de verklaring van het ontstaan van beleidsvoorstellen. Basisveronderstelling van de decisiemethode is dat beleidsvoorkeuren gegeven zijn, niet dat alle beleidsvoorkeuren als beslissingsalternatieven aan de orde komen in het beslissingsproces.
- 27 Zie over deze onderzoeksmethoden onder meer Helmers, Mokken, Plijter en Stokman 1975.
- 28 Gezien vanuit de politieke actoren die van deze middelen gebruik maken, kunnen deze mechanismen natuurlijk wel rationeel zijn. Deze mechanismen worden 'irrationeel' genoemd omdat ze ertoe leiden dat 'revealed preference' verschilt van 'preference' anders dan op grond van rationele overwegingen of politieke doeleinden. Men dient dit bezwaar van het stemgedrag als indicator van politieke voorkeur (en daardoor van de roll-call-analysis in het algemeen) scherp te onderscheiden van het eerder genoemde algemene bezwaar dat tegen de decisiemethode is ingebracht en dat inhoudt dat non-decisions buiten schot blijven. Op basis van de oorspronkelijke omschrijving van het begrip 'non-decisions' (Bachrach en Baratz 1957) heeft het laatstgenoemde bezwaar niet alleen betrekking op discrepanties tussen 'preference' en 'revealed preference' maar ook op het feit dat preferences al beïnvloed kunnen zijn voordat ze 'revealed' worden.
- 29 In het geval van besluitvorming bij relatieve meerderheid van stemmen is het inbrengen van een derde voorstel alleen al strategisch nadelig omdat daardoor de kans op aanneming van het meest geprefereerde van de oorspronkelijke twee voorstellen vermindert.
- 30 Aanvankelijk was het de bedoeling om de vergaderingen van 20 faculteitsraden bij te wonen. De waarneming van de vergaderingen van de letteren-faculteit in Utrecht riep echter zodanige problemen van technische aard op (onder meer doordat de waarnemers geen zitplaats konden krijgen vanwaar een goed overzicht op de vergadering mogelijk was) dat deze faculteitsraad is uitgevallen.

- 31 Hierbij is gelet op
 a de geleding waartoe de leden behoren,
 b het onderscheid tussen hoogleraren en lectoren enerzijds en wetenschappelijke medewerkers anderzijds,
 c het onderscheid tussen wetenschappelijke medewerkers in vaste en tijdelijke dienst,
 d het onderscheid tussen studenten die een student-assistentie bekleden en overige studenten.
- 32 Dat wil zeggen een faculteitsraad die op enigerlei wijze via verkiezingen, al dan niet getrapd is tot stand gekomen.
- 33 Een 'ongedeelde faculteit' is een faculteit die geen subfaculteiten omvat; een 'koepelfaculteit' is een faculteit die wel subfaculteiten omvat.
- 34 Dat wil zeggen tenminste voor de helft samengesteld uit wetenschappelijk personeel.
- 35 Dat wil zeggen in de periode van 1-10-1974 tot 31-5-1975.
- 36 Dit waren de subfaculteit neerlandistiek van de Universiteit van Amsterdam en de sociale faculteit van de Rijksuniversiteit Rotterdam.
 In de eerstgenoemde subfaculteit was een studentenvertegenwoordiging aanwezig die 1 zetel meer telde dan de vertegenwoordiging van het wetenschappelijk personeel (6 resp. 7 zetels).
 In de laatstgenoemde faculteit was een paritaire vertegenwoordiging van alle drie geledingen aanwezig (voor iedere geleding 6 zetels).
- 37 Ofschoon uitsluiting van deze geledingen in koepelfaculteitsraden naar de letter van de wet mogelijk is, kan men zeker verdedigen dat zulks naar de strekking van de relevante wetsbepalingen niet mogelijk is (WUB art. 6 lid 1 en 2).
- 38 Dit was ten tijde van het onderzoek het geval in de sociale faculteit te Utrecht. De studenten boycotten daar de subfaculteitsraad, zodat de in die subfaculteitsraad verrichte waarnemingen niet in aanmerking zijn genomen bij de uitwerking van de onderzoeksresultaten.
- 39 Wij betuigen de betrokkenen: A. B. van den Bos, R. Cohen, J. de Haan, P. van Heemst, C. Koekkoek, S. Kruseman, R. van Noord, H. Th. N. Overmaat, E. J. van de Poel, W. J. Sanders, H. van de Schraaf, J. Wiersma, D. van Walsum en T. Zanen onze hartelijke dank voor de medewerking aan het onderzoek.
- 40 Dit waren de volgende faculteiten: Faculteitsraad Letteren VU (koepelfaculteit), Subfaculteitsraad Nederlandse taal- en letterkunde GU, Faculteitsraad Letteren Leiden (koepelfaculteit), Faculteitsraad Geneeskunde VU (Deze faculteit heeft ten dele het karakter van een koepelfaculteit en ten dele van een ongedeelde faculteit: 26 leden van de faculteitsraad worden rechtstreeks verkozen en 4 leden worden aangewezen door de Subfaculteitsraad Tandheelkunde), Subfaculteitsraad Geneeskunde GU, Faculteitsraad Geneeskunde Leiden, Faculteitsraad Geneeskunde Utrecht (ofschoon deze faculteit een subfaculteit Tandheelkunde kent worden alle leden van de faculteitsraad uitsluitend (rechtstreeks) verkozen door de leden van de faculteitsgemeenschap die niet tevens lid zijn van de subfaculteitsgemeenschap Tandheelkunde), Faculteitsraad Rechtsgeleerdheid VU, Faculteitsraad Rechtsgeleerdheid GU, Faculteitsraad Rechtsgeleerdheid Leiden, Faculteitsraad Rechtsgeleerdheid Utrecht, Subfaculteitsraad Sociaal-culturele wetenschappen VU (Deze subfaculteit heeft vooralsnog het karakter van een koepelfaculteit: de leden der subfaculteitsraad worden uit hun midden aangewezen door de 'sub-sub-faculteitsraden' van de sociologie,

de politicologie en de culturele antropologie en sociologie van de niet-westerse volken), Faculteitsraad Sociale Wetenschappen Rotterdam.

- 41 Dit is ook in overeenstemming met Commissie voor Bestuurshervorming 1970. Zie hiervoor tabel 5.8, bladzijde 48, toelichting punt 2.

De percentages wetenschappelijk personeel in tijdelijke dienst en in vaste dienst per discipline waren:

	vaste dienst	tijdelijke dienst
letteren	56 %	? %
geneeskunde	51 %	4 %
rechtsgeleerdheid	38 %	18 %
sociale wetenschappen	40 %	10 %
wiskunde en natuurwetenschappen	50 %	10 %

- 42 Anders dan bij de inschaling van de faculteiten op grond van de mate van invoering van de WUB, hebben wij hier onder de wettelijke samenstellingsvereisten ook begrepen het voorschrift van WUB art. 6 lid 1, inhoudend dat een in het bestuursreglement te bepalen aantal leden van het wetenschappelijk personeel moet zijn aangesteld in vaste dienst (zie noot 94).
- 43 (Sub-)faculteitsraden die niet voldoen aan de wettelijke samenstellingsvereisten maar die daaraan wel zouden kunnen voldoen (dat wil zeggen een identieke personele samenstelling zouden kunnen hebben zijn:
 a (sub-)faculteitsraden die niet — uitsluitend — door en uit de geledingen zijn gekozen maar die wel voor het merendeel zijn samengesteld uit leden van het wetenschappelijk personeel en faculteitsraden van koepelfaculteiten die niet — uitsluitend — bestaan uit door de subfaculteitsraden uit hun midden aangewezen leden.
 b. (sub-)faculteitsraden waarin niet een bij het bestuursreglement bepaald aantal leden van het wetenschappelijk personeel in vaste dienst zitting heeft — hetzij omdat er nog geen goedgekeurd bestuursreglement bestaat, hetzij omdat de samenstelling van de (sub-)faculteitsraad afwijkt van hetgeen bij het bestuursreglement is voorgeschreven — maar wel meer dan twee. (De staatssecretaris heeft zich namelijk op het standpunt gesteld dat art. 6 lid 1 van de WUB impliceert dat het bestuursreglement tenminste moet voorschrijven dat het bedoelde aantal leden in vaste dienst twee bedraagt).
- 44 Te bedenken valt hierbij dat de getalsverhoudingen tussen de geledingen, voor zover de (sub-)faculteitsraden door en uit de geledingen zijn verkozen, voortvloeien uit het bestuursreglement van de universiteit of uit het faculteitsreglement en voor zover de faculteitsraden op andere wijze direct worden verkozen of door de subfaculteitsraden uit hun midden worden aangewezen, hetzij uit de desbetreffende faculteitsreglementen, hetzij uit het feitelijke stemgedrag van de betrokken kiezers of benoemde raden.
- 45 Dit lage percentage is sterk beïnvloed door de paritaire samenstelling van de Rotterdamse faculteitsraad die slechts voor 33 % is samengesteld uit wetenschappelijk personeel.
- 46 Deze beslissingsregel is door de wetgever kennelijk zo vanzelfsprekend geacht, dat het niet noodzakelijk werd gevonden dit voorschrift te codificeren.
- 47 Onder deze categorie valt ook het geval dat een of meer raadsleden verzoeken om in de notulen aan te tekenen dat hij (zij) geacht wil(len) worden anders gestemd te hebben dan de raad heeft beslist.
- 48 In dit geval wordt het individuele stemgedrag in de notulen aangetekend.

- 49 Schriftelijke stemmingen zijn geheim zodat daarbij het individuele stemgedrag onbekend blijft.

Vermelde literatuur

- P. Bachrach, M. S. Baratz, *Decisions and non-decisions: an analytical framework*, The American political science review, 1957, p. 632.
- H. C. Boekraad, M. J. van Nieuwstadt, T. Regtien en H. Sips, *Universiteit en onderneming*, een analyse van het rapport Maris, Nijmegen 1968, uitg. Unie van studenten te Nijmegen.
- H. C. Boekraad en M. J. van Nieuwstadt, *Aantekeningen voor een radenuniversiteit*, geen plaatsnaam, 1968, uit. Nederlandse Studentenraad.
- M. Blau, W. R. Scott, *Formal organisations*. London 1963.
- M. J. Broekmeyer, *Wetenschap en democratie*. De uitvoering van de wet universitaire bestuursvorming. Brochure bij brief van oktober 1973 aangeboden aan de leden van het wetenschappelijk corps van de nederlandse universiteiten en hogescholen.
- M. J. Broekmeyer, *En straks een beroep op het experimenteerartikel*. Wetenschap en democratie 1974/1975, p. 15.
- J. M. Buchanan, N. E. Devletoglou, *Academica in anarchy*. New York 1970.
- Commissie ad hoc onderzoek zelfstandige taakvervulling van de Universiteit en Hogeschool, *De zelfstandige taakvervulling van universiteit en hogeschool*, Den Haag 1967, (uitgegeven door de Academische Raad).
- Commissie voor de bestuursvorming, *De Academische Raad belicht*, Den Haag 1976 I.
- Commissie voor de bestuursvorming, *De mate van invoering van de WUB*, Den Haag, 1974.
- Commissie voor de bestuursvorming, *De vorderingen bij de invoering van de WUB*, Den Haag 1976 II.
- H. Daalder, *The dutch universities between the 'new democracy' and the 'new management'*, Minerva, april 1974.
- R. A. Dahl, *Modern political analysis*, Englewood Cliffs 1963.
- R. A. Dahl, *Who governs?*, New Haven 1961.
- J. A. A. van Doorn, *Macht: begrippen en problemen*, In Organisatie en maatschappij, Leiden 1966.
- P. de Haan, *Recht, democratie en universiteit* (rectorale rede), Delft 1972.
- R. Helmers, Mokken, Plijter en Stokman, *Graven naar Macht*, Amsterdam 1975.
- E. W. Hofstee, *Wetgeving gedurende kritische perioden in het proces der sociale verandering*, in: Speculum Langemeyer, 1973.
- A. Hoogerwerf, *Afbraak van een studierichting*. Wetenschap en democratie, 1974/1975, p. 263.
- A. Hoogerwerf, *Politologie, begrippen en problemen*, Alphen a/d Rijn 1972.
- H. M. Jolles, *De onvindbare vernieuwing, de malaise in subfaculteit B der F.S.W., Universiteit van Amsterdam (sociologie)*, Wetenschap en democratie, 1974/1975, p. 72.
- G. Kuypers, *Grondbegrippen van politiek*, Utrecht/Antwerpen 1973.
- C. J. Lammers, *Studenten, politiek en universitaire democratie*, Rotterdam 1970.
- H. D. Lasswell, A. Kaplan, *Power and society, A framework for political inquiry*.
- H. Th. J. F. van Maarseveen, M. P. C. M. van Schendelen, *Proces van Wetgeving*,

- Groningen 1976.
- H. H. Maas, *De WUB, verlengd en aangelengd*. Universiteit en Hogeschool, 1976, p. 239.
- H. H. Maas, *Universitair bestuursrecht in beweging*, R. M. Themis, 1973, p. 393.
- J. G. March, H. A. Simon, *Organisations*, New York 1958.
- R. A. de Moor, *Studentenprotest en universiteit*, Rotterdam 1970.
- P. L. Néve, *Een heel bijzondere autonomie*, NJB 1973, p. 348.
- J. M. Polak, *Rechtsvergelijkende opmerkingen rond de Wet Universitaire Bestuursvorming 1970*, Pre-advies voor de nederlandse vereniging voor rechtsvergelijking, Deventer 1974.
- A. T. Peacock, A. J. Culyer, *Economic aspects of student unrest*, London 1969.
- J. L. Price, *Organizational effectiveness*, An inventory of propositions, Homewood 1968.
- Het profijtbeginzel, Wie profiteert ervan*, Amsterdam, zonder jaartal, uitg. SUA.
- Rapport Studiefinanciering deel II, *Andriessen en de Duizend Gulden*, Amsterdam, zonder jaartal, uitg. SUA.
- K. van 't Reve, *Kanttekeningen bij de bundel 'Waarden en wetenschap'*, Wetenschap en democratie, 1974/1975, p. 188.
- W. H. Riker, *Some ambiguities in the notion of power*, The American political science review, 1964, p. 341.
- M. P. C. M. van Schendelen, *Politieke invloed*, Intermediair 4-6-'76, p. 7.
- H. A. Simon, *Notes on the observation and measurement of political power*. Journal of politics, 1953, p. 500.
- J. G. Steenbeek, *Democratie aan de universiteit* (diesrede), Utrecht 1974.
- P. J. van Strien, *De universiteit als open arbeidsorganisatie*, Universiteit en Hogeschool, 1969/1970, p. 364.
- P. Valkenburgh, *Universitaire democratie in de Bondsrepubliek*, Wetenschap en democratie, 1975/76, p. 76.